

UNIVERZITA PARDUBICE
FILOZOFICKÁ FAKULTA

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2021

Bc. Zuzana Procházková

Univerzita Pardubice

Filozofická fakulta

Životní příběh jako součást cesty matky k pěstounství na přechodnou dobu

Bc. Zuzana Procházková

Diplomová práce

2021

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2019/2020

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Bc. Zuzana Procházková**
Osobní číslo: **H19299**
Studijní program: **N7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Resocializační pedagogika**
Téma práce: **Životní příběh jako součást cesty matky k pěstounství na přechodnou dobu**
Zadávající katedra: **Katedra věd o výchově**

Zásady pro vypracování

V současné době se péče o děti, které nemohou vyrůstat krátkodobě či střednědobě ve své biologické rodině, rozšířila o pěstounství na přechodnou dobu. Cílem práce je zjistit na základě narativních rozhovorů s několika ženami, jaká životní zkušenost je vede k zájmu a k rozhodnutí stát se pěstounkou na přechodnou dobu. Jde o identifikování nejen proklamované motivace, ale i toho, co je ze strany pěstounky neuvědomované.

Rozsah pracovní zprávy:

Rozsah grafických prací:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

DeGARMO, John. The Foster Care Survival Guide: The Essential Guide for Today's Foster Parents. Ocala: Atlantic Publishing Group, Inc, 2018. ISBN 978-16-202-3580-5

GABRIEL Zbyněk a Tomáš Novák. Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-1788-3

MATĚJČEK Zdeněk. Náhradní rodinná péče. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-717-8304-8

MERTOŮVÁ Johanna. Dítě v pěstounské péči na přechodnou dobu: Pavlíkova dobrodružná plavba. Praha: MPSV, 2019. ISBN 978-80-742-1169-0

RUTTER, B. A. The parents' guide to foster family care: a way of caring.

SYCHROVÁ Adriana. Pedagogické aspekty náhradní rodinné péče. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2015. ISBN 978-80-739-5955-5

ŠKOVIERA Albín. Dilemata náhradní výchovy. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-736-7318-5

Vedoucí diplomové práce: **doc. PhDr. Albín Škoviera, Ph.D.**

Katedra věd o výchově

Oponent diplomové práce: **Mgr. Adriana Sychrová, Ph.D.**

Katedra věd o výchově

Datum zadání diplomové práce: **1. dubna 2020**

Termín odevzdání diplomové práce: **1. dubna 2021**

---

doc. Mgr. Jiří Kubeš, Ph.D.

děkan

Ing. Jaroslav Myslivec, Ph.D.

vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 9/2012, bude práce zveřejněna v Univerzitní knihovně a prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 9. 7. 2021

Bc. Zuzana Procházková

PODĚKOVÁNÍ

Na tomto místě bych chtěla poděkovat všem, kteří mě podporovali v průběhu studia a psaní diplomové práce. Mé velké poděkování patří především vedoucímu této diplomové práce doc. PhDr. Albínu Škovierovi, který mě doprovázel a předával mi užitečné rady. Dále bych chtěla poděkovat všem pěstounům na přechodnou dobu za nápomoc a možnost provedení výzkumné části práce.

V poslední řadě děkuji své rodině, která mě po celou dobu podporovala, a přátelům, kteří mě povzbuzovali.

ANOTACE

Tato diplomová práce je zaměřena na tematiku pěstounské péče na přechodnou dobu. Na počátku závěrečné práce je definována rodina a její funkce. V další části je popsána náhradní rodinná péče, problematika pěstounské péče a její psychologické aspekty zaměřené především na motivaci. Hlavním cílem diplomové práce je zjistit motivaci respondentů k tomu, stát se pěstounem na přechodnou dobu.

KLÍČOVÁ SLOVA

Pěstounská péče, pěstounství, formy pěstounské péče, motivace, osobnost pěstouna

TITLE

Life story as part of mother's journey to temporary foster care.

ANNOTATION

This diploma thesis is focused on foster care for in transitional period. In the beginning of diploma thesis are defined basic terms about foster care and family. In the next section are described foster care history, substitute family care, personality of foster parents and his motivation. The main aim of this thesis is find out motivation of the foster parent.

KEYWORDS

Foster care, types of foster care, motivation, foster's personality

OBSAH

Úvod	11
1 CÍL PRÁCE	12
1.1 Cíl teoretické části	12
1.2 Cíl výzkumné části	12
2 RODINA	13
2.1 Funkce rodiny	13
2.2 Typologie rodin	14
3 NÁHRADNÍ RODINNÁ PÉČE	16
3.1 Formy náhradní rodinné péče	16
3.1.1 Osvojení	16
3.1.2 Pěstounská péče	17
3.1.3 Svěření do péče jiné fyzické osoby	18
3.1.4 Poručenství	18
3.2 Pěstounská péče	19
3.2.1 Historický exkurz pěstounské péče	19
3.2.2 Základní pojmy	21
3.2.3 Formy pěstounské péče	22
3.2.4 Dávky pěstounské péče	24
3.2.5 Důvody pěstounské péče na přechodnou dobu	27
4 PĚSTOUNSKÁ PÉČE NA PŘECHODNOU DOBU	29
4.1 Práva a povinnosti pěstounů	30
4.2 Zprostředkování pěstounské péče	31
4.3 Ukončení pěstounské péče	33
4.4 Role pěstouna	33
5 PSYCHOLOGICKÉ ASPEKTY PĚSTOUNSKÉ PÉČE	35
5.1 Osobnost pěstouna	35

5.1.1	Rodičovské kompetence.....	35
5.1.2	Sociální integrace a fungování.....	37
5.1.3	Osobnostní vlastnosti	37
5.2	Motivace k pěstounství.....	37
5.3	Příprava na odchod dítěte z pěstounské péče	40
6	PRAKTICKÁ ČÁST	42
6.1	Cíl výzkumu.....	42
6.2	Metody výzkumu	42
6.3	Výzkumný soubor	43
6.4	Výzkumné problém a výzkumné otázky	43
6.5	Sběr dat.....	44
6.6	Metodologie.....	44
6.6.1	Zakotvená teorie.....	44
6.6.2	Kódování	45
6.7	Představení respondentů.....	45
6.8	Vyhodnocení dat	47
6.9	Diskuze	53
7	ZÁVĚR	56
8	POUŽITÁ LITERATURA	57
9	SEZNAM PŘÍLOH	60

SEZNAM ZKRATEK A ZNAČEK

ČR	Česká republika
PPPD	Pěstounská péče na přechodnou dobu
OSPOD	Orgán sociálně – právní ochrany dětí

ÚVOD

V historii i v současné době je základem každého státu rodina. Plně funkční rodina zajišťuje nezastupitelné místo ve výchově dětí a v jejich emocionálních či praktických zkušenostech. Každé dítě má na tyto aspekty plné právo. V dnešní době, kdy mladé ženy bývají často kariéristky, nebo z nějakého důvodu děti mít nemohou, nebo naopak mohou, ale jsou jim ze závažných důvodů odebrány z péče, existuje tzv. náhradní rodinná péče, která se snaží oba tyto zásadní problémy vyřešit. Mnoho těchto dětí, které nemohou z nějakého důvodu vyrůstat v biologické rodině, je bohužel umístěno do ústavní péče, jako jsou kojenecké ústavy, dětská centra, dětské domovy se školou apod. Je otázkou, zda jsou v této formě náhradní rodinné péče zastoupeny všechny funkční složky, které by rodina měla nabízet, dle mého názoru spíše ne. Proto je náhradní rodinná péče první volbou, která se pro umístění dítěte nabízí.

Náhradní rodinná péče je podle Klimeše, 2002, s. 4 definována jako „*souhrnné označení pro všechny druhy nekolektivní péče o děti, o které se z nejrůznějších důvodů nemohou starat biologičtí rodiče*“.

Dnes je poměrně velmi častou formou náhradní rodinné péče pěstounská péče, při které pěstoun o dítě osobně pečuje a je zodpovědný za jeho výchovu, avšak nemají mezi sebou vztahový poměr jako rodiče a dítě. Jedná se o takovou formu péče, která je řízená a kontrolovaná státem a zároveň zajišťuje hmotné zabezpečení dítěte svěřeného do takového typu náhradní rodinné péče (Matějček, 1999)

Téma diplomové práce jsem si zvolila na základě svého předchozího bakalářského studia oboru zdravotně-sociální pracovník, při kterém jsem se setkala s pěstounkou na přechodnou dobu, a její životní příběh mě velmi zaujal. Je obdivuhodné, že se člověk stane pěstounem na přechodnou dobu, a mě zajímá, jaký silný podnět ho k tomu vede. Diplomová práce bude složena ze dvou částí, z teoretické a praktické. Cílem teoretické práce bude popsat problematiku náhradní rodinné péče v ČR, zaměřím se především na pěstounskou péči, základní pojmy týkající se této péče, typy pěstounské péče, důvody převzetí dítěte do tohoto typu péče, dávky pěstounské péče a jiné.

Cílem výzkumné části diplomové práce je zjistit, jaká životní zkušenost vede respondenty k rozhodnutí stát se pěstounem, co bylo motivací stát se pěstounem na přechodnou dobu, jakým způsobem se dozvěděli o pěstounské péči a do jaké péče jsou po PPPD děti svěřeny.

1 CÍL PRÁCE

1.1 Cíl teoretické části

Cílem teoretické části je charakterizovat náhradní rodinnou péči se zaměřením na pěstounskou péči na přechodnou dobu a zároveň popsat psychologické aspekty tohoto typu péče, konkrétněji motivaci.

1.2 Cíl výzkumné části

Hlavním cílem výzkumné části je zjistit životní zkušenosti žen, které je vedly k tomu, stát se pěstounkou na přechodnou dobu. Dílčími cíli je zjistit, jakým způsobem byli pěstouni informováni o pěstounské péči na přechodnou dobu a do jaké péče jsou děti odcházející z pěstounské péče na přechodnou dobu svěřeny.

K cílům výzkumné části byly vytvořeny 3 výzkumné otázky:

VO1: Z jakého důvodu se respondent rozhodl stát se pěstounem na přechodnou dobu?

VO2: Jakým způsobem se respondent dozvěděl o pěstounské péči na přechodnou dobu?

VO3: Jaká je budoucnost dětí, které odcházejí od respondentů z pěstounské péče na přechodnou dobu?

2 RODINA

Rodina je vedena jako nejstarší a základní společenská skupina spjatá nejrůznějšími vztahy uvnitř i navenek. Rodina je zároveň nejdůležitějším členstvím v procesu socializace dítěte. Definovat pojem rodina je velmi obtížné, kvůli existenci několika podob a chápání rodiny. Za rodinu můžeme považovat rodiče s dítětem, avšak i pouze muže a ženu v manželském svazku. Aby byl pojem vymezen, je ji možné definovat podle Dunovského jako „*malou primární společenskou skupinu, založenou na svazku muže a ženy, na pokrevním vztahu rodičů a dětí či vztahu jej substituujícím*“, což se týká především osvojení či pěstounské péče. Jedná se o soužití ve společné domácnosti a každý člen rodiny plní své uznané sociální role. Jako každé společenství by i rodina měla plnit své určité funkce. Pokud některá z funkcí chybí, lze toto společenství považovat za narušené a rodina je pak problémová (Dunovský, 1999)

2.1 Funkce rodiny

Rodina má nezastupitelnou úlohu v naší společnosti a má dané určité normy, jaké funkce by měla splňovat. Tyto funkce se však během vývoje naší společnosti neustále mění. Některé ustoupily, jiné zmizely úplně či se na některé dnes bere velký zřetel. Rodina je charakterizována jako primární malá skupina, která by měla plnit 4 základní funkce, aby byla považována za funkční. (Dunovský, 1999)

Biologicko – reprodukční funkce

Tato funkce má za úkol zabezpečení udržení života porozením potomka. V literatuře je často označována také jako funkce sexuální a tím upozorňuje na odlišnost sexuálních aktivit na aktivity „pro radost“ a „pro reprodukci“. Vzniká zde smysl vztahu muže a ženy a nachází se zde genetická výbava, pokud dojde u partnerů k početí potomka. Tato funkce je mnohdy uplatněna i mimo rodinu, ale v rodině má svůj zásadní význam. Nejde pouze o to zplodit nového jedince, ale také zabezpečit mu kvalitní podmínky pro jeho správný vývoj.

Ekonomicko-zabezpečovací funkce

Je vztahována na všechny členy rodiny, nikoliv jen na dítě. Do této funkce nelze řadit pouze finanční zajištění, ale je třeba se zaměřit i na vnitřní činnosti rodiny, které jsou nutností proto, aby domácnost fungovala. Mezi tyto činnosti je řazena například příprava stravy či péče o domácnost. Zabezpečovací funkce není chápána pouze jako funkce materiální. Přechází i do jiných oblastí a má poskytovat všem členům pocity jistoty.

Emocionální funkce

Nejzákladnější funkcí rodiny je funkce citová, která by měla zajišťovat emocionální zázemí všem členům rodiny. V dnešních moderních rodinách však vystupují faktory spíše hmotné povahy. Tato funkce je potřebná však pro všechny členy rodiny ve stejné míře jak mezi partnery, tak pro jejich potomka, pouze v jiné podobě. U této funkce je třeba podotknout, že zájem o dítě a pozorování jeho socializace je pro život rodiny velmi důležitým faktorem k uspokojení potřeb všech jejích členů.

Funkce socializačně – výchovná

Tuto funkci z velké části ovlivňují výše zmiňované emocionální vztahy mezi členy rodiny. Pokud mezi rodiči a dítětem nefunguje emocionální vazba, jen těžko může být naplněna tato funkce, která spočívá v reálném zájmu o potomka, v jeho přijetí (jaké je), v zájmu uspokojování jeho potřeb a snaze o jeho správný vývoj a výchovu. Důležité také je prosazovat jeho zájem, chránit ho a učit překonávat životní překážky. Tato funkce je obsažena ve velmi stěžejním dokumentu při práci s dítětem a rodinou v Úmluvě o právech dítěte (Dunovský, 1999).

2.2 Typologie rodin

Typologie rodin bývaly dříve vnímány jako rodinné diagnózy, které využívali sociální pracovníci při intervenci v rodinách. Dnes už se tento pojem nevyužívá, a pokud ano, tak velmi zřídka či opatrně. Každopádně hodnocení rodin podle určitých kritérií přetrvává dodnes. Kritéria hodnocení napomáhají sociálním pracovníkům předpokládat výsledek jejich zásahu v rodině.

Perfekcionista rodiny

Jsou označovány v literatuře také za represivní, úzkostné neurotické nebo utažené. Tento typ rodiny vyžaduje úspěch od všech členů ve všech směrech. Jsou však poměrně dobře ovlivnitelné a většinou sami vyhledávají pomoc odborníků.

Nepřiměřené rodiny

Jedná se o typ rodiny, kdy jeden z dospělých členů nezvládá řešení všedních problémů sám a spoléhá vždy na pomoc od svého okolí. Problémy často nastávají při obstarávání či hospodaření s penězi a člen rodiny hledá pomoc u své rodiny, sociálního pracovníka či komunity. Proto se těmto rodinám říká také dětské či extrémně závislé.

Egocentrické rodiny

Jsou také považovány za prestižní, chladné či rozštěpené. Jedná se o takový typ rodin, kde je prestiž a společenská kariéra na prvním místě. Bývá v nich zanedbaná emocionální funkce rodiny. Jednotlivci v rodině mají hodnotu pouze tehdy, pokud rodinu dobře reprezentují ve společnosti. Děti se často stávají záškoláky nebo mají nějaké predelikventní projevy.

Asociální rodiny

Tento typ rodin bývá často charakterizován jako impulzivní, agresivní, dokonce i jako deviantní či delikventní. Vyznačují se nepřiměřeným postavením hodnotového systému. Mají potíže s dodržováním společenských norem. Rodina je nestabilní, potomek většinou neplánovaný a často míří k adopci či k jinému typu náhradní rodinné péče. V rodině se poměrně často vyskytuje agresivita, domácí násilí, zanedbávání či i zneužívání dětí. Častá je také závislost na návykových látkách obou, nebo jednoho z rodičů. U těchto rodin je třeba odborný zásah, který si však musí klást realizovatelné cíle a plnit je po cílech dílčích (Matoušek, 2008).

3 NÁHRADNÍ RODINNÁ PÉČE

Jedná se o určitou formu péče o děti, které z nějakých důvodů nemohou vyrůstat ve své biologické rodině. Hlavním pilířem této péče je, že život dítěte se má podobat životu v přirozeném rodinném prostředí. Dětem svěřeným do náhradní rodinné péče chybí sociální zázemí a rodiče se o ně z nějakých důvodů nechtějí, nemohou či v nějakém případě i neumějí starat. V takovýchto případech se hledá vhodná náhradní rodina nebo dítě zůstává v té širší, původní. S pojmem náhradní rodinná péče je často spojována náhradní výchova, při které by dítě mělo být vychováváno ve svém rodinném prostředí, což je někdy však nemožné. Náhradní výchova je tedy uskutečňována pomocí náhradní rodinné péče, ale i péče o dítě v zařízení. Rozdíl mezi ústavní péčí a náhradní rodinnou péčí spočívá v tom, že v ústavní péči vychovává jedince zařízení v čele s fyzickými osobami a v náhradní rodinné péči fyzická osoba (Bubleová, 2011).

3.1 Formy náhradní rodinné péče

V naší společnosti dochází často k mylným domněnkám, že náhradní rodinná péče znamená pouze osvojení. Nejspíše je to způsobeno tím, že tento pojem je jen zřídka vymezen i v odborných publikacích. Literatura se vždy zaměřuje spíše na konkrétní typy péče, nikoliv na pojem jako takový (Nožířová, 2012).

3.1.1 Osvojení

Laická veřejnost tento pojem obvykle nezná, proto se ve společnosti využívá často pod termínem adopce. Jedná se v naší republice o nejvíce uznávanou a nejčastější formu náhradní rodinné péče. Stalo se nejžádanější formou péče, jelikož náhradní rodič má veškerá práva a povinnosti vůči dítěti jako rodiče biologičtí (Gabriel, Novák, 2008)

Osvojení a pěstounská péče se zdárně liší především stanovenými právními předpisy. O adopci mají zájem především páry, které nemohou mít své vlastní potomky a chtějí mít všechna práva na dítě jako biologičtí rodiče. Je celkem přirozené, že osvojitelé mají falešné představy o průběhu adopce. Chtějí adoptovat děti v nejnižším možném věku, děti inteligentní či stejného etnika. Na děti, které splňují všechny požadavky budoucích osvojitelů, však mohou čekat několik let v tom lepším případě, v tom horším se ho nikdy nedočkají. Často usilují o adopci i manželské páry, které již mají své biologické dítě, ale nedaří se jim zplodit dítě další, nebo páry, kterým biologické dítě zemřelo. Hlavní motivací osvojitelů tedy bývá touha po dítěti (Zezulová, 2012).

Pěstounská péče a osvojení se dále liší tím, že u adopce zanikají veškeré kontakty s biologickou rodinou a dítě je přijato do nového rodinného společenství, do kterého patří i prarodiče či sourozenci. Osvojenec často přijímá také příjmení náhradní rodiny a osvojitel je zapsán do rodného listu převzatého dítěte (Mulheir, Brown, 2007).

V naší společnosti je osvojení zařazeno do sekce příbuzenství, kdežto pěstounská péče je považována za jinou formu péče o dítě. Dnes je kladen velký důraz na to, aby mezi osvojitelem a osvojenecem byl generační rozdíl. Tato hranice je legislativně stanovena na minimálně 16 let. Adoptovat dítě si může osoba, která nabyla plnoletosti, a jsou u ní hodnoceny vlastnosti, které by měly plnit správný vývoj dítěte v nové rodině. Pokud chtějí biologičtí rodiče dát svého potomka k adopci a mají k němu zachovanou rodičovskou odpovědnost, musí podat písemné prohlášení k soudu. Matka toto prohlášení může podat 6 týdnů po porodu, otec bezprostředně po narození dítěte. Pokud původní rodiče nejeví o své dítě zájem déle než 3 měsíce, nebo opakovaně porušují rodičovskou odpovědnost a jsou jí zbaveni, je dítě právně volné a může dojít k jeho osvojení.

Adoptovat dítě může manželský pár společně, pouze jeden z manželského svazku anebo jednotlivec. Při hodnocení žadatelů o osvojení se klade velký důraz na motivaci osvojitele, na sociální zázemí, které může náhradní rodina poskytnout, a na zdravotní stav osvojitelů. U dítěte je hodnocen také zdravotní stav a sociální zázemí z původní rodiny, kde žilo. Soud pak zhodnotí, zda jsou rodina a dítě pro sebe vhodné, či ne, k čemuž slouží i tzv. **předadopční péče**, kdy je dítě vzato do své potenciální náhradní rodiny na 6 měsíců. Náklady této péče hradí osvojitel. Soud během předadopční péče zjišťuje, zda se v rodině vytváří vztahy, či nikoliv, a jakým způsobem potenciální náhradní rodina funguje (Sychrová, 2015).

Další specifickou a méně diskutabilní formou osvojení je osvojení mezinárodní. Jedná se o formu náhradní rodinné péče, kdy o dítě není zájem v jeho původním státě a je třeba ho umístit do náhradní rodiny ve státě jiném. Jedná se často o děti romské, tělesně, mentálně či smyslově postižené. Dítě může být adoptováno pouze do těch států, které přistoupily k tzv. Haagské úmluvě. K tomuto typu osvojení je třeba zdárná příprava osvojitele i osvojenec, vzhledem k náročnosti při vstupu do jiného kulturního prostředí (Škoviera, 2007a).

3.1.2 Pěstounská péče

Druhou základní a nejčastější formou náhradní rodinné péče je pěstounská péče. Je to nejvhodnější forma péče o děti, které nejsou právně volné a nemohou být osvojené. V tomto typu péče hraje zásadní roli biologická rodina, která má neustále některá práva ke svému dítěti.

Pěstoun má právo zastupovat dítě pouze v každodenních běžných záležitostech, zbytek je na rozhodnutí původních rodičů. Jedná se například o rozhodování budoucího povolání dítěte nebo souhlas s plánovaným zákrokem. Pěstouni pobírají dávky ze státní sociální podpory, což je veřejností často interpretováno jako hlavní motivace, proč se stát pěstounem. Tento typ náhradní rodinné péče je ústředním tématem diplomové práce, proto bude mít svou vlastní kapitolu (Gabriel, Novák, 2008).

3.1.3 Svěření do péče jiné fyzické osoby

Tato další forma náhradní rodinné péče je určena pro děti, o které se momentálně nemohou biologičtí rodiče starat. Nejčastějšími důvody jsou výkon trestu odnětí svobody, nemoc či odcestování do ciziny. Jedná se většinou pouze o přechodný stav a dítě se pak vrací do své původní rodiny. O svěření dítěte do péče jiné fyzické osoby rozhoduje soud, který bere zřetel na zájem dítěte a poskytnutí záruky jeho řádné výchovy. Soud vybírá vhodnou osobu, která bude tyto aspekty splňovat a převážně upřednostňuje příbuzné dítěte, většinou prarodiče. Soud také rozhodne o rozsahu práv a povinností vůči dítěti. Biologičtí rodiče zůstávají zákonnými zástupci (Bubleová, 2011).

3.1.4 Poručenství

Tento typ péče je využíván u starších dětí, u kterých je osvojení již problematické, zemřeli jim původní rodiče nebo jsou zbaveni rodičovské odpovědnosti. Osvojení je v tomto případě problematické z důvodu pevných vazeb s původní rodinou a děti mají svou ustálenou identitu v biologické rodině. Osvojení dítěte školního věku není tedy velmi časté, a pokud k němu dojde, zjišťuje psycholog pomocí konzultací tzv. míru opuštěnosti dítěte, čímž je myšlen rozsah a délka nezájmu rodičů o jedince. Pokud dítě není vhodné z výše uvedených důvodů k adopci, využívá se institut poručenství.

Soudem stanovený poručník se stává zákonným zástupcem dítěte, ale nevzniká mezi nimi takový vztah jako mezi biologickými rodiči a potomkem. Pokud je poručníkem vykonávána péče o dítě, mají obě strany, tedy dítě i pečující, nárok na hmotné zabezpečení jako u pěstounské péče. V ročních intervalech musí poručník hlásit soudu průběh péče o nezletilé dítě. Jak již bylo zmíněno, poručník je zákonný zástupce, ale o závažných rozhodnutích, jako je například volba povolání, změna státního občanství a jiné, rozhoduje vždy soud, který musí poručník žádat o schválení. Rozdíl mezi poručenstvím a pěstounskou péčí spočívá tedy v tom, že během pěstounské péče žádá náhradní rodina o souhlas v závažných věcech biologické rodiče, kdežto u poručenství soud (Gabriel, Novák, 2008).

3.2 Pěstounská péče

Pěstounská péče je formou náhradní rodinné péče, která zajišťuje dostatečné hmotné zabezpečení dítěte a zároveň i odměnu těm, kteří se ho ujali, tedy pěstounům. Je charakterizována v zákoně 359/1999 Sb. O sociálně-právní ochraně dětí a v zákoně 89/2012 Sb., občanský zákoník. Jejím hlavním cílem je vyvarovat se umístění dětí do ústavní péče a vytvořit pro jedince náhradní rodinné zázemí. Ústavní péče je pro dítě popisována jako velmi neosobní a může narušovat vývoj dítěte. Pěstounská péče je také určena pro děti, které z nějakých důvodů, ať už právních či psychologických, nelze osvojit (Matějček, 1999)

3.2.1 Historický exkurz pěstounské péče

Za předchůdce pěstounské péče u nás je považována instituce kojných, zatímco u osvojení se jednalo o nalezince nežádoucích dětí. V dobách, kdy byla vytvořena tzv. vyšší třída společnosti, která byla spojena s ideálem krásy žen, byla v rozporu s těhotenstvím, porodem, i kojením. Kojení se dalo vyhnout za finanční obnos, či jinou materiální podporu, těhotenství nebo porodu však ne. O instituci kojných byla první zmínka ve starověku v Řecku a v Římě. Jednalo se o placené pěstounky, chůvy a opatrovnice, které nabízely služby vyšší třídě společnosti. Kojné byly řazeny mezi služebnice ve šlechtě a bohatém patriciátu. V době renesance bylo ve Francii zcela běžné, že městská rodina na dva roky svěřovala své dítě do péče kojné. Často se však stávalo, že dítě u kojné nepřežilo, tudíž se do své původní rodiny nikdy nevrátilo. Do konce 18. století, kdy se začaly zřizovat hromadně nalezince, vývoj nikterak nepokročil. Kojné a chůvy zůstávají i nadále a dostávají úřední název „pěstouni“. Do instituce kojných začíná zasahovat stát. Do této chvíle se jednalo jen o vlastní iniciativu. Děti z nalezinců odchází ke kojné, do ne příliš dobrých podmínek, a setrvávají zde nikoliv 2 roky, ale 6 let.

Funkce kojných pomalu přešla do funkce pěstounské péče. V bývalém institutu se dožilo pouze 15 % nalezenců věku 10 let, což vedlo k řádnému opatření, a stát začal klást podmínky pro pěstounskou péči. Do pěstounské péče bylo dítě převzato osmý den po narození a na pěstounku začaly být kladené požadavky, musela být mravně zachovalá, zdravá a poměrně majetná. Za péči o dítě pobíraly pěstounky plat, stejně jako je tomu dodnes, s tím rozdílem, že čím bylo dítě starší, tím menší finanční ohodnocení dostala. Dnes je tomu přesně naopak. Pěstounka musela absolvovat lékařskou prohlídku, zda je schopná se o dítě z nalezince starat a zda může poskytnout mléko kromě svého biologického dítěte také dítěti náhradnímu. Aby měla nárok na výplatu dávky pěstounské péče, musel ji navštěvovat každý měsíc farář, který potvrdil, že dítě je stále naživu, a až poté si náhradní matka mohla vyzvednout odměnu v pokladně příslušného nalezince. V pražském nalezinci působili dva lékaři, kteří byli tzv.

dozorci nad průběhem pěstounské péče. Navštěvovali pěstounské rodiny jednou za dva měsíce. Běžnou praxí bylo, že když pěstounka věděla, že má lékaře přijet, postarala se řádně o děti a o domácnost, což jindy nebylo realitou. Dítě v pěstounské péči mohlo být pouze do ukončení šestého roku jeho věku, poté ho pěstounka odevzdala do své původní rodiny nebo do ústavní péče. Z ústavu přešly děti do kláštera v Karlíně, odkud byly roztrženy a poslány do své obce. Tam má být dítě svěřeno do péče rodiny, která se o něj přihlásí, a má být vedeno ke školní docházce a řemeslu. Často však docházelo k tomu, že dítě střídalo domy a žebrale, nebo vypomáhalo celý den pastýři. Velkým pokrokem se staly okresní sirotčince, které začaly být zřizovány v roce 1868. Dalším pokrokem se stal v roce 1902 sirotčí fond, který zřídil Zemský výbor v Čechách pro děti a mládež, a o 2 roky později začaly vznikat Okresní komise pro děti a mládež. Tyto instituty zahájily koordinaci činností péče o osiřelé děti (Matějček, 1999).

Za období Rakousko-Uherska došlo k výše zmíněnému zlepšení péče o děti a Československá republika na to plynule navázala. Okresní péče o děti se vybavila výkonnou mocí. V roce 1931 bylo u nás spravováno 60 dětských domovů, které sloužily k dočasnému a ozdravnému pobytu osiřelých a opuštěných dětí, a 24 sirotčinců. Dětské domovy byly kapacitně poměrně malé, byly pro 20 dětí, což mělo za výhodu úzce spjaté vztahy a známost mezi členy domova. Po pobytu a rozhodnutí soudu se děti vracely do své biologické rodiny, byly osvojeny, anebo převzaty do péče pěstounské. Občas docházelo také k situaci, kdy starší dítě putovalo do ústavů nebo zařízení pro „mládež úchylnou“, což byl ústav pro specializovanou výchovnou péči. V historickém kontextu byla pěstounská péče dělena na 4 typy:

- **Pěstounská péče „nalezenecká“** do tohoto typu bylo svěřeno dítě ze sirotčince či nalezince. Dítě bylo většinou svěřeno do péče manželů, nikoliv jen do péče ženy. Bylo striktně dáno rozmezí, do kolika let může být dítě u náhradních rodičů. Co se týče pražského nalezince, rozmezí bylo stanoveno do 10 let věku dítěte, později bylo prodlouženo na 16 let, poté dítě opustilo rodinu a vracelo se do ústavu.
- **Pěstounská péče řízená a kontrolovaná Okresními péčemi o mládež.** Tento typ pěstounské péče navazoval na Rakousko-Uhersko. V roce 1921 vyšel zákon o ochraně dětí v cizí péči a na jeho úkor byly stanoveny přísnější podmínky pro pěstouny. Sociální pracovníci hledali vhodné kandidáty pro pěstounskou péči. Museli být psychicky i fyzicky zdraví, trestně bezúhonní, se stabilním zaměstnáním i bydlením.
- **Pěstounská péče v tzv. koloniích:** Tento typ vznikl na Moravě. Jednalo se o kolonie zakládáné v obci či v okrese. Sociální pracovníci si na daném území vyhledali 1 520 rodin, do kterých by mohly být děti svěřeny. Cílem byla jednodušší kontrola rodin

a okamžitá pomoc s výchovou, jelikož byly všechny pěstounské rodiny na stejném či méně vzdáleném území. Tento typ péče se následně rozšířil i v Čechách.

- **Pěstounská péče na základě soukromé dohody mezi biologickými rodiči a pěstouny:** jedná se o jediný druh péče z výše zmíněných, který pokračoval až do 70. let. Jednalo se o dohodu mezi rodiči a pěstouny bez soudního povolení. Tento typ se využíval u svěřování dítěte do péče prarodičů, či jiných příbuzných.

Po konci druhé světové války, zejména po roce 1948, došlo k zásadním převratům v pěstounské péči. Nalezince byly přejmenovány na ústavy péče pro dítě a byla zrušena Okresní komise péče o mládež. Zároveň byl zlikvidován tehdejší systém péče o ohrožené dítě a v roce 1950 byly zrušeny všechny typy pěstounské péče, kromě příbuzenské, ta zůstala zachována. K obnově došlo až za 23 let (Matějček, 1999).

3.2.2 Základní pojmy

Pěstoun

Jedná se o fyzickou osobu, která se stala osobou v evidenci nebo osobou pečující. Může se jednat o jednotlivce či o pár manželský nebo nemanželský. Tato fyzická osoba je povinna o dítě řádně pečovat, řádně ho vychovávat a zastupovat ho v běžných záležitostech. Pěstoun nemá vyživovací povinnost k dítěti a není jeho zákonným zástupcem (Nadace Sirius, 2019).

Osoba v evidenci

Jedná se o fyzickou osobu, která je v evidenci pěstounů a je způsobilá vykonávat pěstounskou péči na přechodnou dobu (Sociální reforma, 2013).

Osoba pečující

Jedná se o dlouhodobého pěstouna, který zodpovídá za výchovu dítěte svěřeného do své péče, o osobu, která má dítě v předpěstounské péči nebo je poručníkem dítěte (Sociální reforma, 2013)

Zprostředkovaná pěstounská péče

Jak již vyplývá z názvu, zprostředkované péči předchází její zprostředkování, které musí žadatel podstoupit. Proces zprostředkování pěstounské péče zajišťují krajské úřady, avšak prvotní úkony zajišťuje obecní úřad. Proces spočívá prvotně ve vyhledávání dětí, které je třeba svěřit do dlouhodobé pěstounské péče. Dále se vyhledávají fyzické osoby, které jsou vhodné pro to, stát se pěstouny a musí podstoupit odbornou přípravu (Středisko náhradní rodinné péče, 2018)

Nezprostředkovaná pěstounská péče

Jedná se o dlouhodobou péči o dítě v příbuzenské rovině, ať v užší či v širší. U těchto dětí byly vyčerpány všechny možnosti vrátit se k biologickým rodičům a jsou umístěny nejčastěji ke svým prarodičům do příbuzenské pěstounské péče. Dítě v tomto typu péče zůstává většinou až do své dospělosti. V tomto případě nemusí pěstoun procházet procesem zprostředkování (Nadace Sirius, 2019).

3.2.3 Formy pěstounské péče

V dřívějších dobách byla u nás chápána pěstounská péče spíše jako adopce, což spočívalo v zastavení veškerých kontaktů dítěte s biologickou rodinou. Dnes můžeme říci, že tento typ náhradní rodinné péče je brán spíše jako dočasný stav, kdy existuje šance, že se dítě vrátí ke své biologické rodině, a zároveň by měl nahrazovat péči institucionální. Hlavní prioritou při výběru náhradní rodinné péče pro dítě je, aby byly naplněny všechny jeho potřeby, tudíž i výběr typu pěstounské péče je individuální. Pěstounskou péči můžeme tedy chápat jako pomoc od státu rodinám, které jsou nestabilní, aby neohrožovaly vývoj dítěte. Cílem je, aby dítě zůstalo v náhradní rodině co nejkratší dobu a vrátilo se do původní rodiny. Pokud to však nelze, je na místě dlouhodobá pěstounská péče (Sychrová, 2015).

Podle A. Škoviery, 2007 je pěstounská péče dělena na 2 typy, na péči individuální a skupinovou. Pokud hovoříme o pěstounské péči **individuální**, manželský pár, nebo jedna fyzická osoba přijímá minimálně 1-2 děti do své péče. Individuální pěstounská péče je pak podle autora dále dělena na pěstounskou péči **příbuzenskou a pěstounskou péči klasickou**, která je bez vazeb s biologickou rodinou. Příbuzenská pěstounská péče má obrovskou výhodu, která spočívá v tom, že dítě není odtrženo od své původní rodiny a ze svého sociálního prostředí. Nejčastěji pobývá u svých prarodičů. Hodnoty, zvyky i tradice jsou v příbuzenské péči většinou zachovány a dítě se nemusí tolik přizpůsobovat novým věcem. I klasická pěstounská péče má své výhody, jednou z nich je, že je možný výběr toho nejvhodnějšího pěstouna pro dítě. Tento pěstoun prochází odbornou přípravou před převzetím dítěte a je nad tím větší kontrola sociálních orgánů. Dále se předpokládá, že u klasické pěstounské péče mají žadatelé větší motivaci k jejímu výkonu a disponují prosociálnějšími chováním, tudíž jsou považováni za profesionály ve svém oboru. Skupinová pěstounská péče je zajišťována ve zvláštních zařízeních pro výkon pěstounské péče, kdy minimální počet dětí mohou být čtyři. Tato forma se využívá, pokud je třeba do rodiny umístit větší skupinu sourozenců (Škoviera, 2007b).

Skupinová pěstounská péče je charakterizována jako velké pěstounské rodiny, kdy v čele stojí oba náhradní rodiče, tedy manželé, anebo jen žena, pěstounka, což je považováno za typ SOS dětských vesniček. Pěstoun má sepsanou dohodu o pracovní činnosti, anebo smlouvu, kterou uzavře s danou institucí, která zařízení pro výkon pěstounské péče zřídila. Právní rozdíl mezi pěstounskou péčí individuální a skupinovou je velmi nepatrný. Podstatným rozdílem je velké seskupení těchto pěstounských rodin, které se skládají z velkého počtu sourozenců. Diferenciace spočívá také ve vztazích v rodinách. V klasických pěstounských rodinách, kde mezi členy patří obvykle manželský pár a dvě až tři děti, dochází ke vztahovému podnětu mezi malou skupinou členů, kdežto u skupinové pěstounské péče je vzorec vztahů podstatně vyšší, hovoříme až o 35 podnětech. V dnešní společnosti bývá tento typ rodin často izolován, jelikož členům společnosti přijde velká početnost jejich členů neobvyklá (Matějček, 1999).

Dalším rozdělením pěstounské péče je péče na přechodnou dobu a dlouhodobá pěstounská péče. Za profesionální pěstounskou péčí je považována ta na přechodnou dobu. Tento typ péče vznikl v roce 2006, a jak již vyplývá z názvu, je zřejmé, že je časově ohraničena. Dítě v přechodné pěstounské péči může setrvávat maximálně po dobu 1 roku. Soud může udělit i výjimku v případě, že jsou na přechodnou dobu v rodině sourozenci a jeden z nich přišel do rodiny děle. Během přechodné pěstounské péče dochází každé 3 měsíce k posuzování, zda je stále nutné, aby dítě pobývalo v náhradní rodině (Sychrová, 2015).

Další a poslední formou pěstounské péče je péče dlouhodobá. Je charakterizována jako tradiční a stabilní opatření. Jde o formu péče využívanou u dětí, u kterých je zřejmé, že se nevrátí do své biologické rodiny, avšak nejsou právně volné k adopci. U pěstounů tyto děti zůstávají do dosažení své plnoletosti nebo do té doby, dokud se neosamostatní. V praxi je u dlouhodobé pěstounské péče poměrně časté, že si děti propůjčují i příjmení svých pěstounů. Tento typ péče je částečně totožný s adopcí, dítě je považováno za člena domácnosti, rozdíl spočívá pouze v tom, že během dlouhodobé pěstounské péče zůstávají zákonnými zástupci biologičtí rodiče. Do dlouhodobé pěstounské péče jsou umísťovány děti s handicapem, ohrožené děti, děti s poruchami vývoje a děti, o které se původní rodina nemůže z nějakého důvodu starat a dítě je s nimi spojeno nadměrnou citovou vazbou (Sobotková, 2013).

3.2.4 Dávky pěstounské péče

Dávky pěstounské péče spadají do resortu sociálního zabezpečení ČR, čímž se rozumí podpora určená občanům v tzv. sociálních událostech. Tyto události mohou být pouze krátkodobé, anebo mohou trvat po dobu delší. Stát může občany podporovat službou, finančně či věcně. Ani na osoby vykonávající pěstounskou péči není v tomto státním systému zapomenuto. Systém sociálního zabezpečení ČR se skládá ze tří pilířů, sociálního pojištění, sociální podpory a sociální pomoci. Dávky pěstounské péče spadají do druhého pilíře, tedy do státní sociální podpory. O finanční podporu si může žádat osoba v evidenci či osoba pečující. Žádosti se podávají na úřadu práce v místě trvalého bydliště žadatele.

Jako každá žádost i žádost o dávky pěstounské péče musí mít své náležitosti a požadavky. Je třeba prokázat nezaopatřenost dítěte, což znamená, že dítě v pěstounské péči nedovršilo věku 18 let, nebo dovršilo zletilosti, ale je studující. Hranice nezaopatřenosti dítěte je stanovena na 26 let jeho věku. Dalším důležitým potřebným dokumentem je rozhodnutí soudu o svěřeni dítěte do pěstounské péče. Pokud je dítě závislé v jakémkoliv stupni na pomoci jiné fyzické osoby, je třeba také doložit potvrzení. Pokud dítě pobírá jakýkoliv důchod z důchodového pojištění, je nutné doložit jeho výši. V případě žádosti o příspěvek na zakoupení motorového vozidla je nutné s sebou na úřad práce přinést doklad o výši nákladů na jeho zakoupení. Stěžejním dokumentem přikládaným k žádosti o dávky pěstounské péče je rozhodnutí krajského úřadu o zařazení do evidence osob, kteří budou pěstounskou péči vykonávat.

Dávky pěstounské péče jsou řízeny zákonem 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí. Jedná se o příspěvek na úhradu potřeb dítěte, odměnu pěstouna, příspěvek při převzetí dítěte, příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla a příspěvek při ukončení pěstounské péče (Pazlarová, 2016).

3.2.4.1 Příspěvek na úhradu potřeb dítěte

Tento příspěvek je určen pro dítě svěřené do pěstounské péče, avšak je vyplácen osobě pečující, ale i osobě v evidenci. Pokud je dítě nezaopatřené i po dosažení zletilosti, má na tento příspěvek stále nárok. Po dosažení zletilosti je příspěvek vyplácen osobě svěřené do pěstounské péče, nikoliv osobě pečující či v evidenci. Pokud dítě pobírá některou z dávek důchodového pojištění, například důchod invalidní nebo sirotčí, příspěvek na úhradu jeho potřeb mu nenáleží. Výjimkou jsou případy, kdy je důchodová dávka nižší než příspěvek na úhradu potřeb dítěte, pak je doplácena rozdílná částka. V případě, že je dítě umístěno do zařízení pro péči o děti, je

příspěvek pozastaven. Částky příspěvku jsou rozlišeny dle toho, zda je dítě závislé na péči jiné fyzické osoby, či nikoliv, a jsou pobírány každý kalendářní měsíc.

Příspěvek na úhradu potřeb pro dítě nezávislé na péči jiné fyzické osoby činí:

- a) 4 500 Kč pro dítě ve věku do 6 let.
- b) 5 550 Kč pro dítě ve věku od 6 do 12 let.
- c) 6 530 Kč pro dítě ve věku od 12 do 18 let.
- d) 6 600 Kč pro dítě ve věku od 18 do 26 let.

Pokud je dítě osobou závislou na péči jiné fyzické osoby, příspěvek činí:

Dítě v I. stupni závislosti (lehká závislost)

- a) 4 650 Kč pro dítě ve věku do 6 let.
- b) 5 650 Kč pro dítě ve věku od 6 do 12 let.
- c) 6 450 Kč pro dítě ve věku od 12 do 18 let.
- d) 6 750 Kč pro dítě ve věku 18 až 26 let.

Dítě ve II. stupni závislosti (středně těžká závislost)

- a) 5 550 Kč pro dítě ve věku do 6 let.
- b) 6 800 Kč pro dítě ve věku od 6 do 12 let.
- c) 7 800 Kč pro dítě ve věku od 12 do 18 let.
- d) 8 100 Kč pro dítě ve věku od 18 až 26 let.

Dítě ve III. stupni závislosti (těžká závislost)

- a) 5 900 Kč pro dítě ve věku do 6 let.
- b) 7 250 Kč pro dítě ve věku od 6 do 12 let.
- c) 8 300 Kč pro dítě ve věku od 12 do 18 let.
- d) 8 600 Kč pro dítě ve věku od 18 až 26 let.

Dítě ve IV. stupni závislosti (úplná závislost)

- a) 6 400 Kč pro dítě ve věku do 6 let.
- b) 7 850 Kč pro dítě ve věku od 6 do 12 let.
- c) 8 700 Kč pro dítě ve věku od 12 do 18 let.
- d) 9 000 Kč pro dítě ve věku od 18 až 26 let.

3.2.4.2 Odměna pěstouna

Na odměnu pěstouna má nárok jak osoba pečující, tak i osoba v evidenci. Do roku 2013 byla rozlišována odměna pěstouna, odměna pěstouna ve zvláštních případech a odměna pěstouna v zařízení pro výkon pěstounské péče. Dnes již toto dělení není aktuální. Pokud jsou pěstouni manželé, náleží jim odměna pěstouna pouze jednou, a hovoříme tak o společné pěstounské péči. Výše odměny pěstouna je stanovena zákonem a je vyplácena každý kalendářní měsíc. Finanční podpora, kterou pěstoun pobírá, se odvíjí podle počtu dětí, které má ve své péči.

- a) 8 000 Kč, pokud je pečováno o 1 dítě.
- b) 12 000 Kč, pokud je pečováno o 2 děti.
- c) 20 000 Kč, pokud je pečováno alespoň o 3 děti nebo pokud je pečováno o 1 dítě, které je závislé na pomoci jiné fyzické osoby minimálně ve II. stupni závislosti. Dále tuto částku pobírá osoba v evidenci, která momentálně nemá svěřené do péče žádné dítě.
- d) 24 000 Kč, pokud je pečováno o 1 dítě pouze na přechodnou dobu a je závislé na pomoci jiné fyzické osoby minimálně ve II. stupni závislosti.

3.2.4.3 Příspěvek při převzetí dítěte

Na tento příspěvek má nárok vždy osoba pečující. Pokud má pečující osoba dítě v předpěstounské péči, pobírá příspěvek pouze jednou. Jedná se tedy o jednorázovou dávku. Pokud je dítě po pěstounské péči svěřeno do péče jiných pěstounů, mají také na tento příspěvek nárok. U pěstounů na přechodnou dobu nevzniká na tuto dávku nárok. Výše příspěvku je stanovena zákonem a je odvozena od věku dítěte.

- a) 8 000 Kč pro dítě do 6 let věku.
- b) 9 000 Kč pro dítě od 6 do 12 let.
- c) 10 000 Kč pro dítě od 12 do 18 let.

3.2.4.4 Příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla

Tato dávka náleží pěstounům, kteří mají ve své péči nejméně 3 děti nebo mají nárok na odměnu pěstouna za 3 děti a zakoupili osobní motorové vozidlo, které neslouží pro samostatnou výdělečnou činnost. Výše tohoto příspěvku může dosáhnout na 70 % částky pořizovací ceny nebo maximálně 100 000 na opravu vozu původního. Součet těchto příspěvků nesmí po dobu 10 let přesáhnout částku 200 000 Kč.

3.2.4.5 Příspěvek při ukončení pěstounské péče

Nárok na tento příspěvek má každá fyzická osoba, která byla ke dni dosažení zletilosti v pěstounské péči, a to ať osoba pečující, tak v evidenci. U tohoto příspěvku je podmínkou, že zaniká nárok na přiznání příspěvku na úhradu potřeb dítěte. Příspěvek je vyplácen jednorázově a jedná se o fixní částku 25 000 Kč. Pokud dítě pobírá některou z dávek důchodového pojištění a z tohoto důvodu nemá nárok na příspěvek na úhradu potřeb dítěte, na tento typ příspěvku má plný nárok (Pazlarová, 2016).

3.2.5 Důvody pěstounské péče na přechodnou dobu

Již v historii byl ovlivněn blahobyt lidstva ekonomickými a politickými faktory, které ovlivňují často funkčnost rodin. Vzhledem k těmto dopadům bývají rodiny napjaté a dochází tak často k rizikovému způsobu jejich života. Děti v takových rodinách je pak potřeba dočasně, nebo trvale umístit do náhradní rodinné péče, u nás tedy do péče pěstounské. Důvodů, proč jsou děti umísťovány do pěstounské péče, může být několik, avšak mezi nejčastější řadíme chudobu, mladistvé rodičovství, výkon trestu odnětí svobody a zneužívání návykových látek (Barbell &Freundlich, 2001).

Chudoba

Chudoba vážně omezuje schopnost některých rodin zajistit svým potomkům základní životní potřeby. Chudoba úzce souvisí se zdravotním stavem dítěte, které je tímto faktorem plně ohroženo. Rodiče nevládají plnit ekonomickou funkci rodiny, často končí v této situaci jako osoba bez přístřeší, tudíž nejsou schopni zajistit dítěti správný vývoj (Barbell &Freundlich, 2001).

Mladistvé rodičovství

Jedná se o případy, kdy jsou matky nezralé a neschopné plnit svou rodičovskou funkci a odpovědnost. Tento důvod je pro pěstouny jeden z nejsložitějších, jelikož vychovávají dítě nezletilé a zároveň stojí v roli vychovatele matky (Gabriel, Novák, 2008).

Výkon trestu odnětí svobody

Dítě potřebuje v rodině morální prostředí, takže pokud dochází u jednoho či obou rodičů ke kriminální recidivě, mělo by být uvažováno o změně jeho prostředí. Neustálé přemísťování dítěte z pěstounské péče na přechodnou dobu zpátky do biologické rodiny by nebylo ku prospěchu dítěte, proto je u rodin s častou kriminalitou vhodnější pěstounská péče dlouhodobá (Gabriel, Novák, 2008).

Zneužívání návykových látek

Zneužívání návykových látek se vztahuje i na děti, které, i když nejsou prenatálně vystaveny drogám či alkoholu, podléhají chování svých rodičů. Drogová závislost ovlivňuje chování rodičů a může vyústit i k syndromu týraného a zanedbávaného dítěte. Děti jsou často úzkostlivé, mají špatné studijní výsledky anebo samy užívají návykové látky. Je ohrožen jejich fyzický i psychický vývoj. Děti vystavené návykovým látkám mají tendenci zůstat v pěstounské péči déle (Barbell &Freundlich, 2001).

4 PĚSTOUNSKÁ PÉČE NA PŘECHODNOU DOBU

Pěstounská péče na dobu přechodnou je definována jako nová podskupina náhradní rodinné péče v zákoně 359/1999 Sb. O sociálně - právní ochraně dětí. Dostala se do novelizace zákona v roce 2006 z důvodu potřeby umístit děti na kratší čas do rodinné péče, než se najde nové řešení. Pod tímto termínem bývá často schována i profesionální pěstounská péče. Jedná se o formu náhradní rodinné výchovy, kdy se biologičtí rodiče, či jeden z nich není schopen dočasně či trvale z nějakého důvodu o své dítě starat. O pěstounské péči na přechodnou dobu rozhoduje soud (Gabriel, Novák, 2008).

Gabriel a Novák (2008) rozděluje profesionální pěstounství na kratší dobu a dobu delší. Pokud hovoříme o dítěti svěřeném do péče na několik týdnů či měsíců, definuje tento typ jako krátkodobější a náhradní rodina je chápána jako mini zařízení. Takovéto pěstounství je u nás zavedeno, aby děti, které jsou týrané či zanedbávané, nemusely putovat do ústavní péče. Pokud mluvíme o krátkodobém pěstounství, jedná se vlastně o předstupeň dalšího typu náhradní výchovy, ať už dlouhodobé pěstounské péče, adopce, či péče ústavní. U dlouhodobějšího pěstounství je typické, že není možno uvažovat o dlouhodobé pěstounské péči nebo osvojení a je očekáváno, že schopnost rodičů starat se o své dítě se vrátí do normálu a dítě se pak bude moci vrátit zpět do své biologické rodiny. Problémem u tohoto typu pěstounské péče na přechodnou dobu je, že pracovníci OSPODu trpí velkým optimismem, co se týká sanace původní rodiny, sanace je neúspěšná anebo se rodiče rozhodnou se o dítě již nestarat. Poté je otázkou, zda dítě umístit do dlouhodobé pěstounské péče, což znamená pro dítě přizpůsobit se jinému sociálnímu prostředí, a může vést k frustraci, či nikoliv (Gabriel, Novák, 2008).

Přesné vymezení přechodné pěstounské péče je v novele zákona až v roce 2013. Soud může podle zákona 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, 2013, §27 a, odst. 7) svěřit do pěstounské péče na přechodnou dobu dítě, a to na:

- a) Dobu, po kterou nemůže rodič ze závažných důvodů dítě vychovávat.
- b) Dobu, po jejímž uplynutí lze dát souhlas rodiče s osvojením (což je 6 týdnů po narození dítěte).
- c) Dobu po nabytí právní moci rozhodnutí soudu o tom, že souhlasu rodičů není třeba (po dvouměsíčním nezájmu rodičů o novorozence a šestiměsíčním nezájmu o starší dítě).

Maximální délka této přechodné doby je stanovena zákonem na 1 rok s výjimkou svěřením dvou sourozenců, kdy jeden z nich přišel do náhradní rodiny později, pak lze jednoroční lhůtu prodloužit. Velký důraz klade soud na to, z jakého důvodu se rodiče o své dítě nemohou starat.

Rozdíl je, pokud se jedná například o zdravotní důvody, anebo zda není ochoten dítě vychovávat a pečovat o něj. Sanace původní rodiny by měla mít za úkol stanovit jasné cíle k funkčnosti rodiny a zájmu dítěte a měla by být vykonávána v jasně daném termínu, aby bylo zřejmé, zda se dítě vrátí do své biologické rodiny, půjde do klasické pěstounské péče, anebo bude osvojeno. V literatuře je pěstounská péče charakterizována také jako raná, a to z toho důvodu, že do ní putují převážně děti v novorozeneckém věku (Sobotková, Očenášková, 2013).

4.1 Práva a povinnosti pěstounů

Každý pěstoun má svá práva a povinnosti. Práva pěstounů se týkají především podpůrných služeb, na které má pěstoun nárok, a jsou zajišťovány státem. Čerpat tyto služby lze na základě sepsané dohody o pěstounské péči, která je uzavřena s OSPODem. Pěstounským rodinám je dnes na základě dohody o výkonu pěstounské péče přislíbena odborná pomoc. Pomocí této dohody jsou jasně stanoveny práva a povinnosti pěstounů. Dohoda musí být vždy sjednocena s individuálním plánem ochrany dítěte, který musí být sestaven tak, aby vyhovoval individualitě potřeb a zájmu každého dítěte a zároveň i potřebám osob pečujících či osob v evidenci (Středisko náhradní rodinné péče, 2018).

Práva pěstounů jsou obsažena v zákoně 359/1999 Sb. O sociálně-právní ochraně dětí §47a a zní:

- a) Právo na poskytnutí trvalé nebo dočasné pomoci při zajištění osobní péče o svěřené dítě.
- b) Právo na poskytnutí pomoci se zajištěním celodenní péče o svěřené dítě, která je přiměřená věku dítěte, v rozsahu alespoň 14 kalendářních dnů v kalendářním roce, jestliže dítě dosáhlo alespoň věku 2 let.
- c) Právo na zprostředkování psychologické, terapeutické nebo jiné odborné pomoci alespoň jednou za 6 měsíců.
- d) Právo na zprostředkování nebo zajištění bezplatné možnosti zvyšovat si znalosti a dovednosti.
- e) Právo na pomoc při plnění povinností, včetně pomoci při zajištění místa pro uskutečňování styku oprávněných osob s dítětem a při zajištění asistence při tomto styku.
- f) Povinnost zvyšovat si znalosti a dovednosti v oblasti výchovy a péče o dítě v rozsahu 24 hodin v době 12 kalendářních měsíců po sobě jdoucích.
- g) Povinnost sledování naplňování dohody o výkonu pěstounské péče a spolupráce se zaměstnancem pověřeným sledovat vývoj dětí.

- h) V souladu s individuálním plánem ochrany dítěte povinnost udržovat, rozvíjet a prohlubovat sounáležitost dítěte s osobami dítěti blízkými, zejména s rodiči a umožnit styk rodičů s dítětem v pěstounské péči, pokud soud nestanoví jinak.

4.2 Zprostředkování pěstounské péče

O zprostředkování pěstounství rozhoduje vždy soud. Zahájení řízení je vždy na žádost uchazeče o pěstounskou péči.

Proces zprostředkování probíhá podle Bubleové (2018) ve 4 fázích:

1. Hledání dětí, které potřebují zajistit náhradní rodinnou péči pomocí pěstounství.
2. Hledání vhodných žadatelů o pěstounskou péči.
3. Odborná příprava nastávajících pěstounů.
4. Výběr konkrétní osoby, která se může stát pěstounem pro určené dítě.

Žádost o zprostředkování pěstounské péče je podávána uchazečem na obecním nebo městském úřadě v místě trvalého bydliště. Na stránkách MPSV se vyskytuje formulář k zprostředkování pěstounské péče a dále písemný souhlas, že si o pěstounech mohou úřady zjišťovat informace. Dále je k žádosti nutné podepsat souhlas, že se žadatel účastní přípravného kurzu. V další fázi zprostředkování obecní úřad shromažďuje veškeré dokumenty týkající se osoby v evidenci a vede o nich spisovou dokumentaci, která obsahuje všechny výše uvedené souhlasy a žádost, výpis z trestního rejstříku, zdravotní způsobilost, kterou žadatel doloží, údaje o příjmech, nákladech na bydlení, souhlas s tím, že OSPOD může zjišťovat informace o žadateli a vyjádření obecního úřadu k žádosti zprostředkování. Po shromáždění všech těchto dokumentů je zasílá obecní úřad úřadu krajskému.

Krajský úřad má v evidenci žadatele o pěstounskou péči a děti, které tuto náhradní rodinnou péči potřebují. Rozhoduje o tom, zda žadatel bude, či nebude zařazen do této evidence. O této skutečnosti rozhoduje na základě několika kritérií:

- Celkové posuzování žadatele o pěstounskou péči.
- Zhodnotí přípravu žadatele k přijímání dětí do rodiny a speciální přípravu u pěstounství na přechodnou dobu.
- Vyjádření dítěte, které má být umístěno do pěstounské péče, pokud to umožňuje jeho věk.
- Vyjádření dětí, které v rodině žijí, zda jsou schopny přijmout dítě do pěstounské péče.
- Zjišťují trestnou bezúhonnost všech členů v domácnosti.

- U PPPD se zjišťuje také schopnost péče o děti se speciálními potřebami a schopnost komunikovat a být v kontaktu s biologickou rodinou dítěte.

Dále je při zprostředkování pěstounské péče nutné posoudit zdravotní stav žadatele. Zdravotní stav je posouzen odborným lékařem určeným žadatelem a dokládá k žádosti informace i o něm. Lékař posuzuje tělesný, duševní a smyslový stav žadatele, který nebrání starat se o dítě. U žadatelů o pěstounskou péči je také nutné podrobit se psychologickému vyšetření, při kterém má být potvrzena schopnost pečovat o dítě a motivace k pěstounství. Posledním krokem vedoucím ke svěření dítěte do péče je příprava k přijetí dítěte. Tuto přípravu má na starosti krajský úřad a jejím cílem je poskytnout budoucím pěstounům všechny informace o potřebách dětí, které žijí mimo biologickou rodinu, a podat reálné představy o tom, jaké děti ve své péči mohou mít (Bubleová, 2018) Povinná příprava pěstounů je stanovena na 48 hodin. Pro pěstouny na přechodnou dobu je nutná speciální příprava, aby byli schopni zvládnout příchod a odchod dítěte a kontakt s rodinou. Tato příprava je poměrně náročnějšího typu, proto je nutné absolvovat 72 hodin kurzu. U pěstounské péče je nezbytné se zúčastnit dalšího průběžného vzdělávání k zvyšování znalostí a dovedností v péči o dítě a výchově dítěte, které trvá 12 kalendářních měsíců (Sychrová, 2015).

Na základě všech splněných kritérií rozhodne krajský úřad o tom, zda doporučuje žadatele k přijetí dítěte do pěstounské péče, či nikoliv. Pokud krajský úřad rozhodne, že je žadatel způsobilý k výkonu pěstounské péče, je zařazen do osob v evidenci. Dalším úkolem tohoto úřadu je vybrat vhodnou rodinu pro děti čekající na pěstounskou péči. Uznává rčení, že nejvhodnější rodina je taková, která bude brát dítě takové, jaké je. Výběr je závislý hlavně na potřebách dítěte a jeho nárocích na výchovu a péči, kterou je schopna osoba v evidenci zvládnout. Po výběru vhodné pěstounské rodiny jsou osoby v evidenci seznámeny s informacemi o dítěti a dochází pak k prvnímu kontaktu.

V České republice jsou již zasít'ovány služby nabízející pomoc osobám, které poskytují náhradní rodinnou péči. Existují zde poradenské služby ohledně výchovy dítěte, asistované kontakty s původní rodinou, psychologicko-terapeutická pomoc anebo různé kluby pro náhradní rodiny (Středisko náhradní rodinné péče, 2018).

4.3 Ukončení pěstounské péče

Pěstounskou péči lze ukončit několika způsoby. Nejčastějšími důvody ukončení je dosažení plnoletosti dítěte, zrušení pěstounské péče rozhodnutím soudu, odchod dítěte z pěstounské péče na přechodnou dobu, úmrtím jedné z osob působících v péči, ať už dítěte, nebo pěstouna, přechod do jiné formy náhradní rodinné péče. Dlouhodobá pěstounská péče je pěstouny chápána podobně jako osvojení a vzhledem k tomu, že zaniká zletilostí dítěte, kontakt s pěstouny je většinou stále zachován. Dochází k případům, kdy je pěstounská péče zrušená rozhodnutím soudu. Nejčastějším takovým případem je, kdy žádost o zrušení podá sám pečující, jelikož dítě, které má v péči, není schopen zvládnout. Žádost může podat i OSPOD, který kontroluje vývoj dítěte v náhradní rodině, a domnívá se, že není v zájmu dítěte v rodině pobývat nadále. Pokud hovoříme o pěstounské péči na přechodnou dobu, je ukončena po uplynutí 1 roku nebo dříve rozhodnutím soudu (Pazlarová, 2016).

4.4 Role pěstouna

Pěstoun na přechodnou dobu je považován za profesionála, který poskytuje službu státu i dítěti. Jeho hlavním úkolem je řádně pečovat o dítě a zároveň ho vychovávat, ale také spolupracovat s jeho původní rodinou a s orgány spojenými s pěstounskou péčí na přechodnou dobu. Dalším cílem tohoto typu péče je pomoci dítěti vyrovnat se se svou předchozí životní situací, v horších situacích traumatem, a poskytnout mu přirozené rodinné prostředí plné lásky a stability. Nejobtížnější je, že všechny výše uvedené úkoly a cíle musí splnit v krátkém časovém horizontu.

Pěstounské role se liší podle situací, kvůli kterým je dítě svěřeno do náhradní rodinné péče, a také kvůli věku dítěte. U dětí v kojeneckém věku, které jsou nejčastějšími dětmi v pěstounské péči, je nejdůležitější, aby o ně pečovala jedna osoba, která jim poskytne citovou vazbu, která pak napomáhá navázat trvalý vztah s pečovateli, kteří se budou o dítě starat v budoucnu. Důležité je, aby pěstoun poskytl dítěti pohlázení, chování a lásku, jelikož pro dítě je nejpodstatnější fyzický kontakt. Pokud se jedná o nejmenší děti, mají za úkol pěstouni hlídat jejich vývoj, ať už v komunikaci nebo v motorice, a často si vedou dokumentaci o jejich vývoji a životě. U dětí předškolního věku je péče poměrně náročnější. Vnímají již odebrání z původní rodiny a je třeba bojovat s traumaty, která si dítě s sebou nese. Je nezbytné, aby měl pěstoun veškerou anamnézu dítěte. Hlavní role pěstouna v tomto věku dítěte je vychovatel. Je třeba nastavit pravidla chování a zároveň dát najevo, že dítě patří do rodiny. U starších dětí je nejpodstatnější komunikace. Je nezbytné s nimi hovořit o jejich aktuální situaci a pěstoun by měl dítěti aktivně naslouchat. V tomto věku děti často od pěstounů potřebují pomoci

i s povinnostmi týkajícími se školy. Často děti v náhradní rodinné péči mají problémy s chováním ve škole, s pozorností i s nedostatkem vědomostí, pěstoun se v tomto případě stává prostředníkem mezi školským zařízením a dítětem. Pěstounů na přechodnou dobu u dospívajících dětí je v České republice velmi málo z důvodu jejich zaměření na jinou cílovou skupinu dětí. Hlavním problémem u těchto dětí je, že jsou chápány jako velmi problematické a pěstouni se obávají problémů ve výchově a toho, že péči nebudou zvládat (Pazlarová, 2016).

5 PSYCHOLOGICKÉ ASPEKTY PĚSTOUNSKÉ PÉČE

5.1 Osobnost pěstouna

Pěstoun je osobou, která vychovává dítě a pečuje o dítě, které mu bylo svěřeno do péče. Má za úkol zařídit dítěti funkční prostředí a kvalitní dětství. Pěstoun není biologický rodič, avšak mnohdy trvá jeho vztah s dítětem navždy. Původní rodiče mohou svého potomka po předchozí dohodě navštěvovat, a jelikož mají veškerá práva na své dítě a jsou zákonnými zástupci dítěte, pěstoun s nimi musí komunikovat a tyto situace zvládat. Na pěstouny jsou kladeny poměrně velké požadavky, ať už na jejich osobnost, tak i na jeho blízké a prostředí, ve kterém žije.

Rodičem může být v dnešní moderní době každý, pokud v partnerském vztahu zdravotní stav jednoho z nich neumožňuje mít potomka, existují jiné metody a možnosti. U nastávajících rodičů se před narozením dítěte nezkoumá jejich minulost, problémy v současnosti ani zázemí. Rozhodnou se, že budou mít dítě, a tak ho také mají. O jejich charakteristiky se příslušné úřady začínají zajímat, až když upoutá pozornost jejich selhání v rodině. U pěstounů je to však jinak. U pěstounů se tyto všechny parametry řeší. Mnoho žadatelů o pěstounskou péči je z psychologického hlediska zamítnuto. Je však zvláštní, že neexistují žádná kritéria pro psychologické posuzování pěstounů, ani v naší literatuře, ani v té zahraniční. Jediné, čím lze v psychologii posoudit, zda je pěstoun vhodný náhradní rodič, či ne, je anamnéza jeho sociální integrace a informace z průběhu přípravy. Hlavním důvodem, proč by měl být žadatel psychologicky posuzován, je odpovědnost státu za ohrožené děti, a proto musí být zajištěno, že u lidí, u kterých bude dítě vychovááno, budou naplněny jeho potřeby. U posuzování pěstounů hraje roli předpoklad k rodičovství a rodičovské kompetence, osobnostní předpoklady a sociální integrace a fungování (Pazlarová, 2016)

5.1.1 Rodičovské kompetence

Hlavním cílem při výběru pěstounů je, aby se stali dobrými rodiči a poskytovali dítěti funkční prostředí. Šulová (2007) uvádí, že rodičovství je vztah mezi pečovatelem či pečovateli a dítětem, který je trvalý, a je třeba rozlišit rodičovství biologické a rodičovství psychosociální. Tato definice klade důraz na fakt, že pokud mluvíme o rodičovství, jedná se především o vztah, nikoliv o to, zda je biologické či nikoliv. Z výše uvedené definice je zřetelná první hlavní kompetence pěstouna. Jedná se o **schopnost navázat a udržet vztah s dětmi**, které jsou či budou v pěstounské péči.

Matoušek (1997, s. 8) uvádí, že „rodina je prvním a dosti závazným modelem společnosti, s kterým se dítě setkává. Předurčuje jeho osobní vývoj, jeho vztahy k jiným skupinám lidí. Rodina dítě orientuje na určité hodnoty, vystavuje ho určitým konfliktům, poskytuje mu určitý typ podpory“. V tomto případě autor apeluje na **socializační rodičovskou kompetenci** a předávání sociálních dovedností od rodičů k dětem.

Matějček (1994, s. 15) tvrdí, že „rodina je zajisté nejstarší lidskou společenskou institucí. Vznikla kdysi v pradávných dobách, kdy se člověk ještě moc málo podobal tomu, jak se známe dnes. A vznikla nejen z přirozeného pudu pohlavního, jenž vede k plození a rozmnožování daného živočišného druhu, ale především z potřeby své potomstvo ochraňovat, učit, vzdělávat, připravovat pro život“. Když definici shrneme, vznikne další z rodičovské kompetence, kterou je **zajištění potřeb dítěte**. Autor se zamýšlí nad tím, co je pro dítě důležité a jak by definovalo rodinu ono samotné. Nejvíce stěžejní je, že dítě potřebuje vyrůstat ve stálém a příznivém prostředí, které musí být zároveň i vřelé a přijímající. Citová stránka hraje také velkou roli. Rodinu definuje také jako model mezilidských vztahů, který poputuje v životě dále s dítětem.

Existují modely, které mají hodnotit rodičovské kompetence. Jedním z hodnoticích rámců, který vytvořil Cox a Bentovim (2000), je rozdělen do tří základních okruhů. Rodič by měl rozpoznat a uspokojit vývojové potřeby dítěte. Mezi tyto potřeby je v hodnoticím rámci zařazeno zdraví, vzdělání, psychický vývoj, identita, rodinné a sociální vztahy, sociální prezentace a sebeobsluha. Faktory rodiny a prostředí obsahují fakt, že rodič by měl materiálně zajistit rodinu, tedy mít dostatečný příjem pro uspokojení potřeb rodiny a zároveň by měl zajistit vrůstání dítěte do psychosociálního prostředí. Do těchto kompetencí autoři řadí bydlení, zaměstnání, příjem, sociální integraci a širší rodinu. Dále by měl rodič mít schopnost zajistit pocit bezpečí a jistoty, základní péči a emocionalitu řadíme do základních rodičovských kompetencí. Existuje však problém, který se těchto modelů týká. Když se zaměříme na měření výše zmíněných kompetencí, zjistíme, že některé z nich nelze měřit ani nijak hodnotit (Cox, Bentovim, 2000).

V jiných zemích je k hodnocení rodičovských kompetencí využíván tzv. Index rodičovského stresu. U nás v ČR se kompetence hodnotí pomocí pozorování pěstounů v přípravném kurzu (Pazlarová, 2006).

5.1.2 Sociální integrace a fungování

Kromě rodičovství a jeho kompetencí je nezbytné u pěstounů také zhodnotit, jakým způsobem jsou integrováni do společnosti. Nejvíce spolehlivým ukazatelem chování pěstounů není psychologie a testy s ní spojené, ale způsob, jakým se pěstouni chovali v období před tím, než se stali žadateli o pěstounskou péči. To je značným ukazatelem, jakým způsobem se budou chovat v budoucnosti. Pokud je hodnocena sociální integrace, řadíme do ní hlavně dodržování společensky uznávaných norem a je předpokládáno, že pokud byly normy dodržovány v minulosti, budou i v budoucnosti. U žadatelů o pěstounskou péči se provádí anamnéza jejich života pomocí rozhovoru a zároveň je pozorováno jejich chování během jejich přípravy na pěstounství. Při posuzování sociální integrace je nezbytné se v první řadě zaměřit na rizikové faktory, kterými mohou být poruchy chování, násilí, vztahová nestálost, užívání návykových látek, negativní postoje, selhání v práci aj. (Pazlarová, 2006).

Posuzování sociální integrace se dle Pazlarové (2006, s. 52) soustředí na tyto aspekty:

1. Rodinná a vztahová situace, která je charakterizována schopností udržet dlouhodobý vztah, udržovat rodinu funkční a ukotvit se ve své současné vztahové situaci.
2. Životní zabezpečení spočívající ve schopnosti udržet si bydlení a práci s přiměřeným příjmem.
3. Sociální podpora, při které je pěstoun schopen spolupráce s institucemi a umí přijímat pomoc druhých.

5.1.3 Osobnostní vlastnosti

Poslední kategorií, která se hodnotí při výběru pěstounů, jsou osobnostní vlastnosti, kterými by měl žadatel disponovat. Osobnost pěstouna by měla být zralá, mít dostatek životních zkušeností a dostatečný náhled na aktuální situaci, musí být schopna spolupracovat a utvořit bezpečný a stabilní vztah s dítětem (Gabriel, Novák, 2008)

To byl výčet vlastností, které by měl pěstoun mít, ale opět je nelze kvalitně hodnotit, proto se při posuzování osobnosti pěstouna zaměřujeme na jeho anamnézu, ve které vylučujeme rizikové faktory.

5.2 Motivace k pěstounství

Často je v naší společnosti kladena otázka, co pěstouny vede k tomu, vzít si dítě do své péče. Je to velmi zajímavé a diskutabilní téma, často vedoucí k závěru, že pěstouni pečují o děti

kvůli finanční podpoře. Na tuto otázku je zaměřen i výzkum této diplomové práce, a proto je nutné sestavit poznatky o tom, co to motivace je a jaké mohou být její motivy.

Pojem motivace se objevuje všude kolem nás, ale ne vždy je správně vymezen. Pokud hovoříme o motivaci, můžeme ji popsat jako nějakou hnací sílu, která nás vede k určitému cíli. Danému cíli dává svůj účel a směr.

Dle Nakonečného (1992, s. 7) „*Motivace vyjadřuje psychologické důvody, resp. Psychologické příčiny jednání či chování vůbec. Jde tu o zvláštní druh přičinnosti, který vyjadřuje pojem motiv: konkrétním motivem se vysvětluje, proč člověk jedná tak, jak jedná, což souvisí s tendencí dosáhnout určitého cíle*“.

Motivy jsou nějaké vnitřní dispozice, které mají aktivizovat motivaci a ustálit jednání až do dosažení předem určeného cíle, nebo cíle nového. Pokud tedy hovoříme o motivech, jedná se o vnitřní předpoklad jednání za účelem, který nás vede k uspokojení našich potřeb (Nakonečný, 1992).

Pokud žadatel chce převzít dítě do pěstounské péče, nevede ho k tomu většinou jeden motiv, ale motivů více. Motivy žadatelů často však nelze určit. Škoviera (2007b, s. 54) se zaměřuje ve své publikaci na druhy motivů, kde definuje motivy veřejné, skryté a motivy nevědomé či zatajené.

První ze skupiny motivů jsou **veřejné**, kam je řazen motiv profesionální, altruistický, emocionální, rodinný, motiv nenaplněného rodičovství, smyslu života a jeho naplně, motiv ekonomického zajištění dítěte a spásitelský motiv.

Další ze skupin motivů, na které se autor zaměřuje, jsou motivy **neveřejné**, kam je řazeno zlepšení ekonomické situace, zvýšení sociálního statusu, pragmatismus a rodinná povinnost, která se týká především pěstounské péče příbuzenské.

Poslední skupina motivů se vyznačuje především tím, něco si v životě dokázat, řešením partnerské krize, vykoupení své viny nebo domnění, že dítě bude pěstounovi za svou péči vděčné a zavázané, řadíme jej do skupiny **skrytých** motivů (Škoviera, 2007).

Hlavní motivací u žadatelů o pěstounskou péči je v literatuře uváděna touha po dítěti, se kterou úzce souvisí další motivační faktory. Buď chtějí žadatelé sourozence pro své biologické dítě, nebo došlo k úmrtí biologického dítěte. Často bývá důvodem, proč se stát pěstounem i zdoluhavý proces adopce. Pěstounství navzdory možné altruistické motivaci nepřináší pouze pozitiva, má i svá úskalí. Například se můžeme setkat s tzv. mesiášským komplexem, kdy

pěstoun přecení své síly a chce pomoci co nejvíce dětem bez ohledu na své možnosti. Dalším z úskalí je absolutní vyčerpání organismu pěstouna a očekávání vděčnosti od ostatních. Následujícím motivem je tedy pomoc opuštěným dětem, kdy pěstounům záleží na tom, aby děti nebyly umístovány do ústavní péče.

Častá představa naší společnosti je, že hlavní motiv pěstounství jsou dávky pěstounské péče, a společnost poukazuje na to, že za výchovu svých biologických dětí také nejsou finančně odměněny. Je podstatné si pak uvědomit, že pěstouni prokazují službu státu a děti, které jsou svěřeny do pěstounské péče, mohou žít v rodinném prostředí, nikoli v ústavní péči (Zezulová, 2012).

Na motivaci pěstounů se ve své publikaci zaměřuje také autorka Bubleová ve Středisku náhradní rodinné péče (2018), která popisuje 6 základních motivů, kterými jsou touha mít dítě, pořídit svému dítěti sourozence, romantická touha pomoci dítěti aneb udělat dobrý skutek, zúročení svých vychovatelských dovedností, inspirace životním příběhem někoho jiného a v poslední řadě touha pomoci dítěti.

Některé z rodin nemohou mít své vlastní dítě a na adopci se kvůli zvýšeným požadavkům může čekat řadu let, proto se někteří jedinci rozhodnou právě k pěstounské péči. Důležité je si však uvědomit, že touha po dítěti je silná, avšak dítě není právně volné a je třeba styk s biologickou rodinou, což se s adoptí nedá srovnávat. Děti do pěstounské péče stále přibývá, ale zájem o pěstounství klesá. Pokud je motivací pěstounů **touha po dítěti**, je třeba tyto aspekty zvážit a respektovat. Často dochází také ve vyšším věku rodičů k situaci, že sourozenec se rozhodne, že nechce být jedináček, což některé rodiny může vést k rozhodnutí přijmout k sobě nového člena rodiny. Ideální v tomto případě je přijmout do pěstounské péče dítě nejmladšího věku. Pokud se hlavním motivem však stává **sourozectví pro biologické dítě**, není vhodné dítě umísťovat do pěstounské péče na přechodnou dobu, nýbrž na dobu dlouhodobou. Je třeba brát ohled na děti, které již v rodině žijí a vyrůstají. Časté přebírání dětí do pěstounské péče může v rodině narušit idylickou atmosféru. Jako další motiv uvádí autorka **romantickou touhu pomoci dítěti**, která spočívá v tom, že prvotním ukazatelem rozhodování žadatele o pěstounskou péči byl článek v médiích či televizní pořad o opuštěných dětech, kterým by mohla pomoci péče v náhradní rodině. Je třeba si uvědomit, že náhradní rodinná péče je velké rozhodnutí, a je třeba si vše o pěstounské péči nastudovat, než žadatel žádost podá. Častým případem pěstounů je, že mají již odrostlé děti, které jsou řádně vychované, a rodiče chtějí zúročit své **vychovatelské dovednosti** na dětech dalších. U této motivace je u žadatelů důležité

zohlednit to, že děti putující do pěstounské péče mají svou minulost většinou spojenou s negativními zkušenostmi a to se promítá i do jejich současného života. Je tedy pravděpodobné, že rány, které mají ze své biologické rodiny, budou muset uzdravovat a zohledňovat. Je zřejmé, že pěstounské děti jsou většinou problémové, ale dodávají lidem spoustu lásky a smyslu pro život. Proto některé z žadatelů o pěstounskou péči **inspiruje příběh někoho z okolí**. Pokud je člověk altruista, je jeho motivací **touha pomoci dítěti**, aby vyrůstalo ve vlídném rodinném prostředí, nikoliv v ústavním zařízení (Středisko náhradní rodinné péče, 2018)

Motivaci pěstounů na přechodnou dobu a průzkum poukazující i na mnou danou výzkumnou otázku provedla organizace Lumos. Jedná se o mezinárodní organizaci, která se dlouhodobě zabývá problematikou péče o ohrožené děti. Jejím hlavním cílem je pomáhat vládním a místním úřadům se zavedením národního akčního plánu pro sjednocení a transformaci péče o ohrožené děti. Průzkum byl proveden v roce 2015 na úkor několika (podle instituce) nepravdivých tvrzení, která se prohání médií a českou společností. Mezi některá tvrzení patří podle společnosti například to, že pěstounství je pouze byznys a lidé se mu věnují jen pro peníze, nebo že pěstouni na přechodnou dobu jsou pouze v evidenci, bez dítěte ve své péči. Organizace se snaží tímto průzkumem zjistit, zda se daná tvrzení zakládají na pravdě, či ne. Okruhy otázek ve výzkumu se zaměřují na to, jak funguje pěstounská péče na přechodnou dobu, zda splňuje svou roli, jaký je typický pěstoun na přechodnou dobu, proč tuto práci dělá a kam děti z pěstounské péče na přechodnou dobu odcházejí. Pro více než devět z deseti pěstounů bylo velmi důležité nebo důležité to, že pěstounská péče na přechodnou dobu představuje možnost dělat něco smysluplného, možnost, jak napomoci tomu, aby nemusely být děti v ústavech, a možnost mít doma děti, protože rádi pečují o děti. Zároveň velká část pěstounů považovala pěstounskou péči na přechodnou dobu za zajímavou práci. Pro 48 % dotazovaných nebylo tolik důležité finanční ohodnocení za pěstounskou péči na přechodnou dobu (Lumos, 2015).

5.3 Příprava na odchod dítěte z pěstounské péče

Odchod dítěte z pěstounské péče na přechodnou dobu je složitým procesem nejen pro dítě, ale i pro pěstouna. Přechod dítěte do jiného typu péče by měl být proveden citlivě a naplánován individuálně podle potřeb dítěte. Do takového plánování by měly být zapojeny všechny osoby, které se na péči podílejí či podílet budou. Často jsou v těchto případech svolávány případové konference.

U nejmenších dětí je důležité provést odchod z pěstounské rodiny velmi opatrně. Dochází k postupnému předávání dítěte do následné péče, kdy nastává seznamování dítěte s novým prostředím a novými pečujícími. Ideálním způsobem je, když se nová pečující osoba začne vyskytovat v domácnosti pěstounů na přechodnou dobu. Pěstouni jsou většinou vstřícní a umožňují strávit i noc s dítětem v jejich domácnosti. Během předávání dítěte do jiné péče, podává pěstoun veškeré informace ohledně chování dítěte, jeho zvyky i potřeby. Pokud přecházejí z pěstounské péče děti starší, je nutné s nimi o situaci hovořit otevřeně a vše důkladně vysvětlit. Je podstatné, aby dítě vědělo, že o následné péči nerozhoduje pěstoun sám, ale soud.

Odchod dítěte není náročnou situací pouze pro dítě, ale také i pro pěstouna. Jak již bylo výše zmíněno, mezi dítětem a pěstounem je vytvořena citová vazba, kterou nelze jednoduše prolomit. V tomto procesu dochází k přímé úměře. Čím je dítě v pěstounské péči menší, tím déle v ní většinou pobývá a tím více věcí spolu musí překonat, čímž vzniká silnější citové pouto a odchod dítěte je pro pěstouny složitější. Nelze očekávat, že pěstouni jsou zcela bez emocí a nemůže se u nich rozvinout syndrom vyhoření. Na prožívání odchodu dítěte má také vliv to, kam dítě, děti odcházejí. Nejlépe jsou pěstouni vyrovnáni s odchodem dítěte, pokud je osvojeno. Pěstouni v tomto případě věří, že jde dítě do nového a stálého prostředí, plného lásky, kde o něj bude dobře postaráno. Pěstouni naopak mají obavy, pokud je dítě navraceno zpět do biologické rodiny (Pazlarová, 2016)

6 PRAKTICKÁ ČÁST

6.1 Cíl výzkumu

Cílem této diplomové práce je zmapovat motivaci pěstounů na přechodnou dobu. Hlavním cílem práce je zjistit životní zkušenosti žen, které je vedly k tomu, stát se pěstounkami na přechodnou dobu. Dílčím cílem je zjistit informace ohledně pěstounství na přechodnou dobu. Ke zvoleným cílům byly stanoveny 3 výzkumné otázky. Respondenty pro tento výzkum byly ženy po celé ČR, které jsou pěstounkami na přechodnou dobu.

6.2 Metody výzkumu

Máme dva typy metodologických přístupů. Buď lze zvolit přístup kvantitativní, během kterého získáme spíše povrchní data od velkého množství respondentů, nebo přístup kvantitativní, který je určen pro porozumění dané situaci a nahlédnutí tématu do hloubky. Nemá na počátku žádnou svou teorii ani hypotézu a pracuje s menším množstvím zkoumaných vzorků. Při vyhodnocení získaných dat je využita indukce, což znamená, že z menšího počtu získaných dat je vyvozen obecný závěr (Gavora, 2010)

Problematika motivace pěstounů je velmi často diskutovatelným tématem v naší společnosti. Pro proniknutí do hloubky a podrobnější zkoumání faktorů, které ženy ovlivnily v rozhodnutí stát se pěstounkami, byl vybrán přístup kvalitativní. Přístup kvalitativní byl také použit k odhalení subjektivních skutečností, které by při kvantitativním přístupu mohly zůstat skryté a nezmíněné. V této diplomové práci byl metodou získání dat narativní rozhovor.

Narativní rozhovor je metodou sběru dat, kdy nedochází ke konfrontaci respondenta se standardizovanými otázkami. Respondent je během tohoto typu rozhovoru pobídnut, aby vyprávěl na výzkumníkem zvolené téma. Do vyprávění tázaného výzkumník nevstupuje, pouze podává zpětnou vazbu nebo se doptává na nejasnosti. Narativní rozhovor vychází z předpokladu, že některé události se vyjeví pouze při volném vyprávění, nikoli při přímém dotazování (Hendl, 2012).

Před rozhovory byla připravena otázka, pobízející k vyprávění respondentů. Na počátku rozhovoru byli respondenti seznámeni s tím, že bude rozhovor nahráván na diktafon kvůli doslovnému přepisu. Všichni respondenti souhlasili. Dále byli před samotným rozhovorem upozorněni, že rozhovor je zcela anonymní, a zároveň bylo respondentům nabídnuto, že jim mohou po zpracování výzkumu být zaslány výsledky, o které měly všechny pěstounky na přechodnou dobu velký zájem.

6.3 Výzkumný soubor

Cílový, též výzkumný soubor, v případě populace je nějakou množinou objektů, kterých se bude týkat zkoumání a na které se mají vztahovat výsledky výzkumu. Základním souborem je množina všech jednotek, které v dané problematice figurují. Je však zřejmé, že není možné zvolit celý základní soubor, v této situaci všechny pěstounky na přechodnou dobu, a z tohoto důvodu byl využit výběrový soubor, který je vždy menší (Gavora, 2010).

Vybrat výzkumný vzorek lze několika způsoby. Pro tento výzkum byl zvolen záměrný výběr, kdy respondenti byli vybráni cíleně. S výběrem respondentů mi napomohla pracovnice z poradenské služby pro pěstouny, která mi po předchozí domluvě s nimi dala kontakt, abych se s nimi mohla domluvit, zda jsou ochotni účastnit se výzkumu. Kontakt byl od poradenské služby předán na 9 respondentů, z toho 6 z nich bylo ochotných účastnit se. S respondenty byl domluven termín rozhovoru, který z důvodu epidemiologické situace probíhal online přes MS Teams.

Výběr výzkumného souboru probíhal ve spolupráci s poradenskou službou pro pěstouny a měl tato kritéria:

- a) Respondent je žena.
- b) Respondentovi je více než 18 let.
- c) Respondent je v evidenci pěstounů.
- d) Respondent má v pěstounské péči alespoň 1 dítě bez ohledu na věk dítěte či pěstouna.

Z doporučených respondentů jsem oslovila všechny. Všichni byli seznámeni s výzkumem, důvodem, proč je výzkum vykonáván, jak bude výzkum probíhat. Díky současné epidemiologické situaci byl výzkum ztížen. Respondentům byl dán výběr, zda chtějí provést rozhovor online formou, nebo zda se chtějí setkat osobně. Všechny rozhovory byly provedeny online.

6.4 Výzkumné problém a výzkumné otázky

Výzkumné otázky vycházejí z obecného určování cílů a jsou přetvářeny do konkrétnější podoby. Formulace těchto otázek napomáhá k systematizaci myšlenek. Slouží k organizaci výzkumu a dávají mu svůj směr. Výzkumný problém je často formulován potom v tázací formě, jelikož otázka je akční a lze na ni odpovědět (Gavora, 2010).

Výzkumný problém je možné vymezit základní výzkumnou otázkou. V našem případě zní: Co vedlo ženy k tomu, aby se staly pěstovnkami na přechodnou dobu? Cílem výzkumu je

tedy zjistit, co hrálo hlavní roli v rozhodnutí stát se pěstounem na přechodnou dobu. Jako dílčí cíle diplomové práce jsem si stanovila zjištění, odkud mají respondenti prvotní informace o pěstounské péči na přechodnou dobu a kam se nejčastěji umísťují děti po pěstounské péči na přechodnou dobu.

Vzhledem ke stanovení výše uvedených cílů byly ve výzkumné části zvoleny 3 výzkumné otázky:

- a) **VO1:** Z jakého důvodu se respondent rozhodl stát se pěstounem na přechodnou dobu?
- b) **VO2:** Jakým způsobem se respondent dozvěděl o pěstounské péči na přechodnou dobu?
- c) **VO3:** Jaká je budoucnost dětí, které odcházejí od respondentů z pěstounské péče na přechodnou dobu?

6.5 Sběr dat

Data byla získána pomocí narativního rozhovoru, během kterého respondenti vyprávěli své životní příběhy týkající se pěstounské péče na přechodnou dobu. Respondenti byli předem vybráni a seznámeni s průběhem rozhovoru. Metoda narativního rozhovoru spočívá v tom, že je respondentům zadáno téma a je po nich požadováno volné vyprávění. Narativní rozhovor proběhl se 6 pěstounkami na přechodnou dobu a byl zaměřen na jejich motivaci. Cíleně jsem si vybrala ženy – pěstounky, předpokládám totiž, že příběhy mužů by byly v „motivačních“ východiscích odlišné. Do rozhovorů jsem nemusela zasahovat, vše, co pro mě bylo důležité k zodpovězení daných výzkumných otázek, bylo od všech respondentek v jejich příběhu zmíněno. Během sběru dat jsem se zaměřovala na 3 okruhy: motivace pěstunek, prvotní informovanost o pěstounské péči na přechodnou dobu a na budoucnost dětí, které měly respondentky ve své péči. Po narativních rozhovorech, které byly se souhlasem respondentek nahrávány, byly doslovně přepsány.

6.6 Metodologie

Ve výzkumu této diplomové práce byl zvolen kvalitativní přístup. Jako u všech přístupů existuje v metodologii několik způsobů jejich analyzování a vyhodnocování. Díky malému výzkumnému souboru a menšímu množství dat byla zvolena zakotvená teorie spojená s metodou kódování.

6.6.1 Zakotvená teorie

Nedílnou součástí výzkumu je jeho analýza. K této fázi je třeba správně zvážit metodu, pomocí které získáme výsledky. Pro zhodnocení výzkumné části této diplomové práce byla

zvolena zakotvená teorie. Jedná se o novější metodu využitelnou k analýze kvalitativních výzkumů.

Zakotvená teorie není žádná určitá teorie, jedná se pouze o strategii výzkumu a možnost analyzování dat. Cílem zakotvené teorie je vyhledat fenomény v situacích, na které je výzkumník zaměřen. Zakotvená teorie je ukryta v datech, které jsou sbírané výzkumníkem pomocí nějaké metody. Pozornost je věnována především jednání a interakci jedinců v určitém prostředí. Známymi průkopníky zakotvené teorie jsou američtí sociologové B. Glaser a A. Strauss, kteří jsou významní díky přesnému a podrobnému určení kroků této metody. Zakotvená teorie je určena pro vstup do světa jedince a shromažďování dat o něm. Těmito daty jsou často myšleny texty rozhovorů (Hendl, 2012)

6.6.2 Kódování

Miovský (2006, s. 228) uvádí, že pod pojmem kódování rozumíme „*operace, pomocí nichž jsou zjištěné údaje analyzovány, konceptualizovány a opět skládány novými způsoby, což je ústředním procesem tvoření*“. Výsledkem kódování jsou záznamy kódování. Pro rozdělení jednotek, které mají nějaký význam, je nutné zahájit otevřené kódování. Začátek kódování spočívá ve sběru dat, ze kterých se následně vybírají podstatné kódy. Ke kódům je nutné si připsávat poznámky. Proces kódování má 3 fáze, kterými jsou:

- **Otevřené kódování**, během kterého dochází ke kategorizaci pojmů, kdy třídíme a porovnáváme významné skutečnosti a zkoumáme, zda tyto skutečnosti náleží i jinému jevu.
- **Axiální kódování**, během kterého jsou vytvářeny vazby mezi jednotlivými kategoriemi.
- **Selektivní kódování** spočívá ve výběru hlavní kategorie, která je uvedena do vztahů s kategoriemi ostatními. Vztahy jsou následně ověřovány a dochází k jejich popisu a výkladu.

6.7 Představení respondentů

V této části výzkumu jsou představeni respondenti, kteří se zúčastnili narativních rozhovorů. Výzkumu se účastnilo 6 respondentů, se kterými byl předem domluvený termín rozhovoru. Před samotným výzkumem byli seznámeni s jeho cílem a požadavky. Rozhovory byly se souhlasem dotazovaných nahrávány a následně doslovně přepsány. Před samotným rozhovorem byly zjišťovány informace o respondentech, aby bylo zjištěno, zda splňují požadavky výzkumného vzorku, který byl stanoven na začátku výzkumné části. Všichni

respondenti splňují požadavky. Jedná se o ženy, které jsou pěstounkami na přechodnou dobu a mají ve své péči minimálně jedno dítě.

Respondentka Vendula

První respondentka je v evidenci pěstounů od roku 2014. Je jí 52 let, je vdaná a v pěstounské péči má momentálně 6. dítě. V pěstounské péči na přechodnou dobu měla respondentka 4 novorozence, 1 batole a momentálně 1 holčičku, které je 6 let a je z ústavního zařízení. Mimo pěstounské péče na přechodnou dobu se zabývá také legislativou, je členkou profesního sdružení přechodných pěstounů a je sociální pracovnící. Díky své dlouholeté praxi v oboru během rozhovoru značně kritizuje systém pěstounské péče na přechodnou dobu, a to převážně OSPOD a zákony, v kterých je tento druh náhradní péče zaštitěn.

Respondentka Jana

Paní Jana je 60letou respondentkou, která nikdy nechtěla děti, a nakonec má dvě své vlastní. Celý svůj život vykonávala pomáhající profese. Nejprve byla zaměstnaná jako servírka, poté si udělala vojenský kurz družiny a pracovala 13 let ve vězeňské službě na oddělení pro mladistvé odsouzené. Po kariéře ve vězeňské službě si udělala kurz sociálního pracovníka s přímou obslužností. Z důvodu rakoviny v rodinné anamnéze a svého vyššího věku zavrhl tradiční pěstounskou péči. Pěstounkou na přechodnou dobu je šest let a momentálně má v péči 2 děti.

Respondentka Vladislava

Další respondentkou je paní Vladislava, které je 53 let a žije s manželem. Trpí poúrazovou epilepsií a dětskou mozkovou obrnou. Od svého raného věku jezdila do lázní do Teplic, které jsou kousek od ústavní péče, a navštěvovala tam děti. Chodila pomáhat sestřičkám s malými dětmi, protože jí bylo těch dětí líto. Navštěvovala je každý den a četla jim pohádky. Chtěla studovat zdravotní školu, ale kvůli své zdravotní indispozici to nebylo možné. Do pedagogické školy nemohla, kvůli postižené jemné motorice, takže nemohla hrát na hudební nástroj. Po letech vystudovala sociální pedagogiku a zaujala ji práce s dětmi. V současné době má 3 vlastní děti. Pěstounkou na přechodnou dobu je momentálně 3 roky a ve své péči měla 2 děti.

Respondentka Božena

Paní Božena byla vychovávána v prosociální rodině. Je pěstounkou spoustu let a jejím domovem jí prošlo mnoho dětí. Je vdaná a pěstounství s ní sdílí i její muž. Dříve vlastnili firmu, která vyráběla sportovní věci, a dávali společně sponzorské dary pro dětský domov v místě bydliště. Mají dvě vlastní děti. První dítě, které měli ve své péči, se k nim dostalo zcela

náhodou, bylo to dítě známého, které si pak vyzvedla jeho biologická matka za 13 měsíců, což rodinu velmi zasáhlo.

Respondentka Zdena

Tato respondentka je zdravotní sestrou, která nyní v dospělosti studuje sociální práci. V minulosti měla trvalé problémy se zády, takže musela opustit svou pracovní pozici sestry u lůžka. Žije s manželem a mají spolu dvě, již dospělé děti. Kvůli své zdravotní indispozici měla paní Zdena potíže se žádostí o zařazení do evidence. Vše nakonec dobře dopadlo, žádost byla schválena a pěstounskou péčí jí prošlo 10 dětí.

Respondentka Lída

Paní Lída je pěstounkou téměř 30 let. Je jí 55 let, má jednu vlastní dceru a žije s manželem. V minulosti byla dlouhodobou pěstounkou, pak přesídlila na pěstounskou péči na přechodnou dobu. První dítě, které bylo v její péči, si paní Lída brala z nemocnice, byla to handicapovaná holčička a uzpůsobili kvůli ní celé své bydlení. Jejich cílovou skupinou jsou postižené děti. Respondentka je vystudovaná knihovnice a pracovala v České spořitelně, ale práce s dětmi ji naplňuje mnohem více, proto se stala pěstounkou.

6.8 Vyhodnocení dat

Výzkum diplomové práce byl proveden kvalitativní metodologií. K vyhodnocení dat byla využita metoda kódování. Data byla vyhodnocena pomocí metody kódování. Analýzou dat jsou získaná data, která jsou rozdělena do jednotlivých kategorií, ke kterým byly přiřazeny kódy. Jednotlivé kategorie přísluší stanoveným výzkumným otázkám. Každá výzkumná otázka má k sobě přiřazenou svou kategorii a kódy, které jsou k ní přiřazené, a je doplněna doslovnou citací respondentů. Na základě stanovených výzkumných otázek byly určeny 3 kategorie: **motivace, informovanost a budoucnost dětí.**

- 1. výzkumná otázka:** Z jakého důvodu se respondent rozhodl stát se pěstounem na přechodnou dobu?

Kategorie: **motivace**

Kódy: **důvod, pomoc, altruismus**

U žadatelů o pěstounskou péči na přechodnou dobu je důležitým kritériem při jejich výběru motivace, která je vedle k tomu, převzít si dítě či děti do pěstounské péče. Motivace k pěstounství je u žadatelů posuzována během psychologické diagnostiky jejich osobnostních vlastností. Motivační faktory jsou často spojeny s životními zkušenostmi pěstounů. Častým

znakem žadatelů o pěstounskou péči je výkon pomáhající profese nebo zkušenost s náhradní rodinnou péčí. Pěstounská péče má svůj altruistický potenciál, avšak je třeba si před žádostí uvědomit, že nese i svá úskalí. V literatuře je jako hlavním motivem pro pěstounskou péči uváděna touha po dítěti, ať už kvůli zdlouhavému procesu osvojení nebo kvůli opuštění domácnosti biologických dětí.

Vendula: „*To vám řeknu naprosto přesně. Pomáhat dětem, pomáhat hlavně těm malinkejm dětem (zaváhání)..., aby prostě si zažily klidnej, dětskej život, joo. Ty miminka samozřejmě potřebujou něco jinýho než batolata a než ty starší děti a upřímně jako po těch zkušenostech za těch sedm let si myslím, že starší děti do přechodné pěstounské péče, by se měly dávat jenom v ojedinělých případech, kdy ta matka jde třeba do vězení. Prostě na kratší dobu, nebo když je matka nemocná. Tyhle děti už prostě potřebujou kolektiv.*“

Jana: (...) „*Kde teda už jsem měla představu, v podstatě už když děti odešly z domova, že bych se ráda ještě o nějaký dítě postarala, ale pořád jsem si nějak nevěřila, že bych to zvládla dělat tu pěstounku, nebo spíš, že bych prošla těma zkouškama, protože jsem byla samoživitelka.*“

(...) „*No, a potom, když teda ty děti odešly do světa, tak jsem se pro to odhodlala a teď jsem pěstounkou.*“ (...)

Vladislava: (...) „*Se mnou je to, já říkám, že bych mohla napsat knihu, jo, protože, já když jsem půl roku s dcerou, tak jsem se dozvěděla, že jsem sama adoptovaná, a vlastně mi dlouho trvalo se s tím nějak srovnat a řeším to celou dobu, od té doby samozřejmě, a děti mě zajímaly od malinka.*“ (...)

(...) „*Ale mezi studiem jsem otěhotněla. Mám v současné době 3 děti, dvě dospělé slečny a pubertálního synka. Když ten právě odrůstal, tak jsem si právě říkala, že bych se chtěla věnovat něčemu jinému než už těm knížkám, a říkala jsem, že další dítě bychom ještě chtěli, ale manžel je starší a už si na to netroufl.*“ (...)

(...) „*A asi tím, že jsem adoptovaná a procházeli jsme těma přípravama všema a člověk o tom nějak přemejšlí, tak jsem říkala, že já jsem měla ten dar v rodině, v kojeneckým ústavu jsem nebyla ani minutu, tak jsem si říkala, že jako opravdu chceme těm dětem do začátku dát, co můžeme. Aby co nejmíň těch dětí vyrůstalo v kolektivní kojenecké péči, aby dostaly tu lásku a péči. Takže to byla naše motivace, že máme chuť a sílu a chceme pomáhat těm dětičkám, aby nemusely bejt v kojeneckým ústavu.*“ (...)

Božena: „Díky rodině jsem vychovávána takovým tím sociálním způsobem už od malička, samozřejmě ve slušnosti, pomáhejme si. A vlastně už máme i v rodině jeden případ takovej. Už moje babička s dědečkem kdysi dávno, když můj strýc přivedl asi v patnácti letech kluka z ulice, tak řekli. Umejeme ho, nakrmíme a necháme si ho, jo? Tak už asi takhle, to i moje maminka vždycky říkala, že se musí pomáhat, a mám to myslím si, že takhle daný, už jako z rodiny. Že jsem takhle vychovaná, myslím, že to není jenom jako vrozený v člověku, já si myslím, že je to i tím prostředím. Ty vzorce chování jsou strašně důležitý a já si myslím, že celý život mě směřovali k tomu, abych se vcítila, abych byla empatická, abych měla potřebu pomáhat a aby mě to uspokojovalo, takže myslím, že to bylo mojí největší motivací dělat pěstouna.“ (...)

Zdena: (...) „Musím říct, že mojí motivací bylo za prvé to, že jsem se o tom dozvěděla a že se mi to moc líbilo a že tam byla ta myšlenka, shodou okolností já, jako malá holčička, jsem si vždycky přála mít miminko, které nikdy nevyroste, tak se mi normálně splnil dětský sen (smích) Ne, musím říct, že já jsem vždycky chtěla pěstounské děti do pěstounské péče a nechtěla jsem, aby děti končily v ústavech. Ale když jsme se s manželem poznali, tak jsme se domluvili, že budeme mít nejdříve svoje děti a pak se uvidí. A když se naskytla ta myšlenka, tak mi došlo, že je to skvělý nápad, že to člověku může velmi pomáhat. I když jsem pomáhala ve své poslední profesi jako zdravotní sestra, a že mi to dávalo velký smysl a že mě ta práce hrozně bavila, naplňovala. A s tím jsem do toho vlastně i šla. Takže o to šlo.“ (...)

Lída: (...) „A tak jsme se rozhodli, že bychom mohli pomoci dětem pomocí přechodky, já říkám, že stejně musím dělat tohle, že nic jiného neumím (smích) Jsem vystudovaná knihovnice, ale tu práci jsem víceméně nikdy nedělala. Pracovala jsem jen ve spořitelně. Takže práce s dětmi mi dává mnohem víc a baví mě. Tak jsem se rozhodla, že si podám žádost. Manžel řekl, že už nemá nervy na ty školení (smích), tak jsem pěstounka na přechodnou dobu sama.“ (...)

2. výzkumná otázka: Jakým způsobem se respondent dozvěděl o pěstounské péči na přechodnou dobu?

Kategorie: **motivace**

Kódy: důvod, pomoc, altruismus

Pěstounská péče není často zmiňovaným tématem v naší společnosti. V médiích je řešena méně a méně. V naší populaci je také často zaměňována s jinými formami náhradní rodinné péče. Existuje však spousta literatury a článků, které jsou zaměřeny právě na tento typ

náhradní rodinné péče. O pěstounské péči se lze dozvědět také v médiích nebo od svého okolí, které má s tímto typem péče zkušenosti.

Vendula: „Dostala jsem se k tomu díky kampani Hledáme rodiče, kterou dělali, ježiš, kdo to dělal, nadace, nějaká nadace (smích,) jo, takže první co, úplně první impuls bylo podívat se na billboard, když jsme jeli do Brna. No, takže jsem se začala zajímat, to bylo v září 2012, takže v září 2012 jsem zavolala vlastně na tu infolinku, tam mě, tam mě vyhledali v Brně doprovázející organizace, u kterých jsem pak byla dalších 7, 6 let.“

Jana: „O pěstounství jsem se vlastně dozvěděla asi před 20 lety v podstatě z nějaký rozhlasový relace. Zaujalo mě to a v tý hlavě mně to tak nějak už zůstalo. No a potom, když teda ty děti odešly do světa, tak jsem se pro to odhodlala a teď jsem pěstounkou.“

Vladislava: (...) „No a hodně se kolem nás mluvilo o adopci a pěstounství a přišli jsme na to, že nejlepší varianta pro nás a pro naši rodinu je péče na přechodnou dobu, kdy víme, že můžeme pomoc několika dětem, ale v případě, že naši starší rodiče budou potřebovat péči nebo manžel se na to nebude cejtít nebo se něco stane, tak abychom žádnému dítěti neublížili tím, že už se o něj nebudeme moc starat.“ (...)

Paní Božena (...) „Myslím, že to bylo na basketbal nebo na něco takového, tak jsme to udělali a mluvili jsme tam pak i s tou ředitelkou toho dětského domova a zjišťovali jsme si, jaké jsou formy vlastně při adopci dítěte. Tím že máme devět let od sebe děti, tak jsme si mysleli naivně, že by bylo ideálně něco mezi ně. A tam nás teda vyvedli z omylu (smích), a tak jsme řekli, až trochu vyrazíme, jo, no, a když přišla ta novela v roce 2013, tak vlastně někdy na začátku února se manžel probudil a říká, hele slyšel jsem v rádiu o té pěstounce, tak hele pojd' do toho (smích) Tak druhý den jsme šli na OSPOD a tam jsme zjistili informace, a že je dokonce i přechodná péče a takovéto věci.“ (...)

Zdena: (...) „Ten prvotní zlom byl v tom, že se mi do ruky dostaly noviny od Mladé Fronty Dnes, kde byl rozhovor s jednou rodinou, kteří, dá se říct, že začínali s tou danou přechodnou péčí. A mě to velmi zaujalo a moc se mi to líbilo, a tak jsem začala zjišťovat víc informací. A když jsem pak měla více informací, tak jsem s tím seznámila mého muže, který poprvé řekl, že v žádném případě (smích).“ (...)

Lída: (...) „Tak jsem se domluvila s panem primářem v Hlinkách, že nám Evičku půjčoval na víkendy. Ale už po třetím víkendu dcery a ani my jsme ji nechtěli vrátet, a tak jsme zjistili od pana primáře, že existuje něco jako pěstounská péče. Evička byla velmi těžce postižená. Ona

byla na vozíku, měla rozštěp páteře a byla inkontinentní. Ale byla mentálně naprosto v pořádku. A tak nám pan primář doporučil, že tady existuje ta forma té péče trvalé. Ne adoptivní, ale pěstounské.“ (...)

3. **výzkumná otázka:** Jaká je budoucnost dětí, které odcházejí od respondentů z pěstounské péče na přechodnou dobu?

Kategorie: budoucnost dětí v PPPD

Kódy: následná péče, adopce

Děti opouštějící pěstouny na přechodnou dobu, jak již vyplývá z názvu, musí tuto rodinu za nějaký čas opustit. Jedná se o časový horizont nejdéle 1 roku, pokud soud nestanoví jinak. Typ pěstounské péče, na který je zaměřena tato diplomová práce, je pouze přechodný a děti jsou na nějaký čas umístěny do jiné rodiny z důvodu nemožnosti biologických rodičů se o ně starat. Pokud je schopnost péče o dítě obnovena, jsou navraceni zpět do své biologické rodiny. Pokud ne, hledá se jiné východisko. Děti mohou být umístěny po pěstounské péči na přechodnou dobu do příbuzenské péče, do ústavní výchovy, anebo do jiného typu náhradní rodinné péče. Často dochází také k situacím, kdy jsou děti právně uvolněny, z čehož vyplývá, že je možnost si je osvojit.

Vendula: *„Děti, který jsem měla v pěstounské péči, jdou většinou do adopce, já jsem měla (ach), první dítě jsem měla rok a třičtvrtě, byl to romský chlapeček, maminka samozřejmě drogově závislá, nicméně se podařilo díky spolupráci právě s OSPODem vrátit ho do širší rodiny k tetě, takže tam to funguje. Další dvě, dvě dětičky šly do adopce, maj osmej měsíc vlastně, ty jsem měla od narození. Pak ta holčička vlastně v roce a půl ta putovala taky do příbuzenský pěstounský péče k dědečkovi, museli jsme za to teda hodně kopat, takže mezitím byla u mě rok a půl, mezitím se nám vystřídali dvakrát pracovnice na OSPODu, takže tam byla zase nečinnost, teda abych to upřesnila, tak úplně velká nečinnost, defacto nic, ta pracovnice dítě neviděla a nic až teď vlastně, pak jsem měla ještě miminko, a to mi odešlo taky do adopce, ale až někdy v osmi měsících.“*

Jana (...) *„To dítě strádá a neumí se jako to a teď třeba a vidím ji dál, co se předávala do další pěstounský péče a je to takovej strašnej mazel (smích).“ (...)*

(...) „Ale nakonec to dopadlo tak dobře, že maminka se vzpamatovala a po těch 3 letech se k ní ty kluci vrátili, takže je to v pohodě a maminka funguje tak, jak má. Ty kluky jsem viděla a můžu říct, že naprosto všechno dohnali, protože ten, kterému byly 4 roky, mi přišel tak na úrovni

dvouletýho. Vlastně ho pak dotáhli na tu školní zralost a mohl nastoupit normálně v 6 letech do školy. Takže to je takovej můj veselej příběh. Bud' jdou ty děti ode mě do dlouhodobý pěstounský péče, anebo do adopce.“

Vladislava (...) „My jsme momentálně 3 měsíce po předání dítěte, takže je to pro nás dlouhý. No. Jinak zatím jsme měli v péči teda dvě děti, já to dělám vlastně necelý dva roky, takže jsme měli dvě děti v péči a obě dvě jsme přebírali z porodnice a předávali do osvojení.“ (...)

Božena: (...) „Takže nám se taky takhle zadařilo a po třinácti měsících se našla, se pro ni našla nová maminka, moje sestra bezdětná po padesátce, že do toho půjde. A úplně na začátek, v podstatě na poprvé to dopadlo tak, že získala tuhle naši první holčičku, i přes to, že ona byla rozhodnutá přijmout jakékoliv dítě.“ (...)

(...) „No byl u nás tedy rok a půl, což je velmi dlouho, máme tedy všechny děti takhle dlouho. A našla se pro něj rodina, má maminku s blond'atýma vlasama a modrýma očima (smích), je to takovej krásnej spokojenej chlapeček.“ (...)

(...) „Pak jsme měli romské dítě, to šlo ke gayům, báječný lidi to jsou. Jsme přátelé, i přes to, že šel na druhou stranu republiky. Je z něj krásnej chlapeček, vzali si k němu dokonce i polorodého bratra, takže mají dvě děti a je to dokonalý.“ (...)

(...) „Byla z toho vždy velmi vyřízená a následující dva dny jsem ji z toho dostávala. No, nebylo to teda vůbec příjemný, vám povím. Ale takhle to je. No a pak ta holčička šla k babičce.“ (...)

Zdena: (...) „Musím říct, že u nás je to vcelku vyvážené, kam od nás děti dále jdou. Některé šly do adopce a některé do dlouhodobé pěstounské péče. Některé děti se i vracely zpět do biologických rodin a u některých se podařilo najít umístění u příbuzných. Musím říct, že se nám ještě nestalo, abychom museli děti dát do ústavní péče.“ (...)

Lída: (...) „Nejdříve jsem měla holčičku z porodnice patnáct měsíců, tu jsem předávala do dlouhodobé pěstounské péče, ta byla samozřejmě nejúžasnější, protože byla naše první (smích). Pak jsme měli osmiletou holku, která byla odebrána víceméně na ulici nějaké paní, která se o ni starala, a tak požádala o pomoc na magistrát, že jí doma zůstalo cizí dítě, tu jsme měli doma rok a následně jsem jí předávala do dětského domova, který byl dva kilometry od bydliště biologického otce s tím, že o ní bude postaráno a otec ji bude moct vidět, kdy bude chtít. Protože tam se hodně těžko nacházelo řešení. Pak se stal zázrak a asi po čtvrt roce si tuhle holku vzala do pěstounské péče jedna paní. Takže se i takhle velká holka dostala do spokojené rodiny.“

Pak jsem měla dvojčátka přímo z porodnice, chlapečka a holčičku, těm bylo dvanáct dní, když jsem si je odvážela a ty byli u nás čtrnáct měsíců a teď jsem je předávala, teď v září do adopce a taky jsme byli pořád spojeni a jen s chlapečkem cvičili Vojtovu metodu, protože byl takový línější, ale je to strašně šikovný kluk.“ (...)

6.9 Diskuze

V závěrečné kapitole výzkumné části této diplomové práce budou shrnuta data, která byla získána během narativních rozhovorů. Pro zajímavost budou představeny další vyhledané výzkumy zaměřené na motivaci pěstounů a jejich výsledky pro porovnání s tímto výzkumem. Výzkum byl proveden za pomoci poradenské služby pro pěstouny. Do výzkumu byly zapojeny pěstounky na přechodnou dobu na území České republiky, které mají v dočasné pěstounské péči alespoň 1 dítě. Respondentky vyprávěly své příběhy ze života pěstounské péče, ze kterých byly vytaženy informace potřebné pro tento výzkum. Na začátku výzkumné části této práce byl vymezen výzkumný problém, výzkumné otázky a formulované cíle výzkumu.

- 1. výzkumná otázka:** Z jakého důvodu se respondent rozhodl stát se pěstounem na přechodnou dobu?

První výzkumná otázka byla stanovena jako hlavní pro tento výzkum. Směřuje totiž k hlavnímu cíli této diplomové práce. Dotazovaní respondenti vyprávěli svůj životní příběh pěstounské péče. Všichni z dotazovaných zmínili ve svém rozhovoru motivaci k pěstounství. Prvním základním znakem všech respondentů bylo, že vykonávají či vykonávali nějakou pomáhající profesi buď v pedagogickém, či zdravotnickém směru. Dalším ze zajímavých znaků u respondentů je, že všichni dotazovaní mají své vlastní děti. Všechny z pěstounek se shodly na tom, že vykonávají pěstounskou péči z důvodu pomoci dětem, aby nemusely vyrůstat v kojeneckém ústavu. U dvou respondentek hrála velkou roli také životní zkušenost. Jedna hovořila o tom, že byla adoptovaná a váží si toho, že nemusela být v kojeneckém ústavu. Další zmínila zkušenost z dětství, kdy si vzali její prarodiče do péče chlapce z ulice. Během rozhovorů bylo také zmíněno převzetí dětí do pěstounské péče po odchodu vlastních dětí z domácnosti. K porovnání výsledků odpovídajícím na hlavní výzkumnou otázku přidávám výsledky i z jiných výzkumů.

Autorka bakalářské práce Fišerová Romana z Polytechnické univerzity Jihlava provedla v roce 2016 výzkum zabývající se pěstounskou péčí z pohledu samotných pěstounů. Výzkum probíhal v Jihlavě kvalitativní metodologií. Nástrojem sběru dat byl strukturovaný rozhovor s připravenými otázkami. Rozhovorů se účastnilo 9 pěstounek, které byly v evidenci pěstounů

Magistrátu města Jihlavy. Soubor byl vybrán náhodně. Cílem výzkumu bylo zjištění, jaké zkušenosti mají pěstouni v Jihlavě s pěstounskou péčí a co bylo hlavním důvodem rozhodnutí stát se pěstounkou, což je pro mě stěžejní otázka pro výzkum v mé diplomové práci. Důvody stát se pěstounem mohou být různé. Prvním z důvodů, proč si respondentka vzala dítě do pěstounské péče, bylo, že její dcera nastoupila do výkonu trestu odnětí svobody. Dalším důvodem bylo úmrtí manžela, kdy si žena vzala pozůstalé dítě do své péče. Další žena si převzala dítě své kamarádky do pěstounské péče, jelikož dítě vyrůstalo v dětském domově. Dalším důvodem byla nemožnost mít vlastní děti. Jedna respondentka uvedla, že neměla žádný důvod, jen to tak člověk cítí. Tento důvod uvedly 2 účastnice rozhovoru. Důvodů pro převzetí může být tedy mnoho a jsou individuální u každého jedince (Fišerová, 2016)

Dalším výzkumem k porovnání s mou diplomovou prací je výzkum z Technické univerzity v Liberci, který zhotovila Bc. Andrea Stonjeková. Jedná se o výzkum v diplomové práci z roku 2018. Výzkum autorka realizovala pomocí kvalitativního šetření a data sesbírala pomocí rozhovoru s respondenty. Jednalo se o rozhovory polostrukturované. Jako druhý nástroj využila případovou studii, kde zachycuje okolnosti mající vliv na jeho volbu stát se pěstounem. Cílem výzkumné části bylo zjistit, jaké důvody vedly osoby poskytující pěstounskou péči na přechodnou dobu k tomu, stát se pěstounem. Rozhovorů se účastnilo 5 respondentů bez ohledu na věk a pohlaví. Z reakcí respondentek tohoto výzkumu vyplynulo, že společným důvodem je trávit čas s dětmi, snaha naplnit svůj vlastní život. Což opět odpovídá výzkumům předchozím v této práci. Dvě respondentky na tuto otázku odpověděly, že pěstounská péče vyřešila jejich finanční situaci (Stonjeková, 2018)

Pro porovnání výzkumů byly vybrány dvě závěrečné práce. Z výsledků jejich výzkumů vyplývá, že motivací k pěstounské péči může být mnoho a v každé práci se značně liší.

2. výzkumná otázka: Jakým způsobem se respondent dozvěděl o pěstounské péči na přechodnou dobu?

Prvotní informovanost respondentů o pěstounské péči na přechodnou dobu proběhla individuálně. Možnosti informovanosti jsou různé, jedna z respondentek se dozvěděla o pěstounské péči pomocí kampaně, kterou pořádala nejmenovaná nadace, a viděla reklamu na billboardu. Dále se lze dozvědět o této formě péče v rozhlasové relaci, nebo od svého okolí. Pěstounství je také sdíleno v novinách či v televizi, což je dalším prostředkem k získání informací. Pokud jsou děti, které potřebují umístit do náhradní rodinné péče, umístěny ve zdravotnickém zařízení, lze základní informace získat také od personálu daného zařízení.

3. **výzkumná otázka:** Jaká je budoucnost dětí, které odcházejí od respondentů z pěstounské péče na přechodnou dobu?

Poslední otázka tohoto výzkumu byla zaměřena na budoucnost pěstounů, konkrétně do jaké péče se děti z PPPD dostávají. Z tohoto výzkumu je zřejmé, že přechodná péče naplňuje svůj cíl a ani jedno z dětí, které měli respondenti ve své péči, nemuselo do ústavní péče. Buď jsou děti po pěstounské péči právně volné a putují k adopci, nebo se přemísťují do příbuzenské pěstounské péče. V některých případech dochází i k návratu dítěte do své původní rodiny. Poslední formou náhradní rodinné péče, kam jsou děti umístovány, je dlouhodobá pěstounská péče, ve které pobývají do své zletilosti, či do doby, kdy přestávají být nezaopatřenými.

7 ZÁVĚR

Tato diplomová práce je zaměřena na životní příběhy žen, které je vedly k tomu, stát se pěstovnkami na přechodnou dobu. Během výzkumu bylo zjištěno, jaká je motivace respondentů k tomu, stát se pěstounem na přechodnou dobu. Dále mě zajímalo, odkud mají respondenti prvotní informace o pěstounství a kam jsou umísťovány děti z tohoto typu náhradní rodinné péče.

Teoretická část diplomové práce má za cíl seznámení s pěstounskou péčí na přechodnou dobu v kontextu náhradní rodinné péče. Je zaměřena na formy náhradní rodinné péče, historii pěstounské péče, její typy, důvody umísťování dětí do této formy náhradní rodinné péče, sociální zabezpečení a roli pěstouna. V další teoretické části práce jsou popsány psychologické aspekty pěstounů na přechodnou dobu, jako jsou rodičovské kompetence, osobnost pěstouna a motivace k pěstounské péči.

K výzkumné části byl zvolen kvalitativní přístup, kdy metodou sběru dat byly narativní rozhovory. Rozhovorů se zúčastnilo 6 pěstounek na přechodnou dobu, které mají ve své péči alespoň 1 dítě. K analýze dat byl zvolen proces kódování. Další část práce obsahuje interpretaci dat s jejich následným analyzováním. Rozhovory byly zaměřeny na životní zkušenosti žen, které je vedly k tomu, stát se pěstovnkami na přechodnou dobu. Ve výzkumu se ukázalo, že hlavním důvodem je altruismus spočívající v pomoci dětem, aby nemusely vyrůstat v ústavní péči a měly své rodinné zázemí. Další z častých motivů byl odchod biologických dětí pěstounů z domácnosti. Dílčími otázkami výzkumu bylo, z jakého zdroje jsou respondenti informováni o PPPD. Z výzkumu vyplynulo, že informace získali od svého okolí, ze zdravotnického zařízení nebo z médií. Dále jsem se během výzkumu zajímala o to, kam jsou umísťovány děti, které opouštějí pěstounskou péči na přechodnou dobu. Žádná z respondentek nezmínila fakt, že by nějaké z dětí, které prošlo jejich péčí, muselo jít do ústavní péče, v čemž vidím plnění jednoho z cílů pěstounské péče na přechodnou dobu. Děti jsou nejčastěji volné k osvojení, umísťovány do příbuzenské pěstounské péče, nebo se vrací zpět do své původní biologické rodiny.

Na základě provedeného výzkumu je zamítnut také fakt, že pěstounská péče na přechodnou dobu je vykonávána pouze kvůli finanční odměně. V provedených rozhovorech bylo několikrát zmiňováno, že náklady spojené s pěstounskou péčí na přechodnou dobu a odměna pěstouna jsou nevyrovnané. Dále bych chtěla poukázat na to, že všechny respondentky byly sdílné provést rozhovor z důvodu osvěty o pěstounské péči a vyvrácení faktu, že je to jen práce, kterou vykonávají za finanční obnos. Společnost by si měla uvědomit, že není rozhodně jednoduché se starat o děti, které putují do tohoto typu náhradní rodinné péče.

8 POUŽITÁ LITERATURA

BARBELL, K., FREUNDLICH M. *Foster care today* [online]. In: . 2001, s. 46 [cit. 2021-6-20]. Dostupné z: http://www.hunter.cuny.edu/socwork/nrcfcpp/downloads/policy-issues/foster_care_today.pdf

BUBLEOVÁ, Věduna, Alena VÁVROVÁ, Lucie VRÁNOVÁ a Jana FRANTÍKOVÁ. *Základní informace o náhradní rodinné péči*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2011. ISBN 978-80-87455-01-2.

COX, A., BENTOVIM, A. *Framework for the Assessment of Children in Need and Their Families*. London: The stationery office books, 2000. ISBN 0113224265.

DUNOVSKÝ, Jiří. *Sociální pediatrie: vybrané kapitoly*. Praha: Grada, 1999. Psyché (Grada). ISBN 80-716-9254-9.

FIŠEROVÁ, Romana. *Pěstounská péče z pohledu pěstounů v Jihlavě a problematika osvojení dětí*. Jihlava, 2016. Bakalářská práce. Vysoká škola polytechnická Jihlava.

FRANTÍKOVÁ. *Základní informace o náhradní rodinné péči*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2011. ISBN 978-80-87455-01-2.

GABRIEL, Zbyněk a Tomáš NOVÁK. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*. Praha: Grada, 2008. Psyché. ISBN 978-80-247-1788-3.

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 2., rozš. české vyd. Přeložil Vladimír JŮVA, přeložil Vendula HLAVATÁ. Brno: Paido, 2010. ISBN 978-80-7315-185-0.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 3. vyd. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0219-6.

KLIMEŠ, Jeroným. *Reakce na ambivalentní objekt*. 1. vyd. Praha: Universita Karlova, 2002. ISBN neuvedeno

LUMOS. *Pěstounská péče na přechodnou dobu: Výsledky průzkumu mezi pěstouny na přechodnou dobu* [online]. In. s. 26 [cit. 2020-12-09]. Dostupné z: <https://www.ditearodina.cz/images/soubory/ke-stazeni/vyzkumy/Przkum-mezi-pstouny-na-pechodnou-dobu-2015.pdf>

MATĚJČEK, Zdeněk. *Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-304-8.

- MATĚJČEK, Zdeněk. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál, 1994. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-852-8283-6.
- MATOUŠEK, Oldřich. *Metody a řízení sociální práce*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-502-8.
- MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 2., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-858-5024-9.
- MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ, 2013. *Sociální reforma: Dávky pěstounské péče 2013*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí. ISBN 978-80-7421-058-7.
- MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1362-4.
- MULHEIR, G., BROWNE, K. *Deinstitucionalizace a transformace služeb pro děti: Manuál pro dobrou praxi*. University of Birmingham, 2007.
- NOŽÍŘOVÁ, Jana. *Náhradní rodinná péče*. Praha: Linde, 2012. ISBN 978-80-86131-91-7.
- PAZLAROVÁ, Hana, ed. *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1020-7.
- SIRIUS. *Pěstounské rodiny v České republice* [online]. In: , s. 29 [cit. 2021-6-20]. Dostupné z: https://www.ditearodina.cz/images/Analyza_-_pestounske_rodiny_v_Ceske_republice.pdf
- SOBOTKOVÁ, Irena a Veronika OČENÁŠKOVÁ. *Pěstounská péče očima dospělých, kteří v ní vyrostli: trendy vs. zkušenosti*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. ISBN 978-80-244-3821-4.
- STONJEKOVÁ, Andrea. *Motivace osob vykonávajících pěstounskou péči na přechodnou dobu*. Liberec, 2018. Diplomová práce. Technická univerzita Liberec.
- STŘEDISKO NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE. *Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka* [online]. In: . 2018, s. 65 [cit. 2021-6-20]. Dostupné z: https://www.nahradnirodina.cz/sites/default/files/19319_a5-zi-o_pestounske_peci_0.pdf
- SYCHROVÁ, Adriana. *Pedagogické aspekty náhradní rodinné péče*. Vydání I. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2015. Monographica., XIV. ISBN 978-80-7395-955-5.

ŠKOVIERA, A. *Dilemata náhradní výchovy*. Praha : Portál, 2007. 144 s. ISBN 978-80- 7367-318-5.

ŠKOVIERA, Albín. *Trendy náhradnej výchovy*. Bratislava: Petrus, 2007. ISBN 9788089233328.

Zákon č. 359/1999 Sb., *o sociálně právní ochraně dětí*. In: *Sbírka zákonů České republiky* [online]. 1999 [citvid. 9. 9. 2013]. Dostupné z:

<https://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&nr=359~2F1999&rpp=15#sezn am>.

ZEZULOVÁ, Dagmar. *Pěstounská péče a adopce*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0065-9.

9 SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1 Rozhovor s paní Janou.....	61
Příloha 2 Rozhovor s paní Vendulou	64
Příloha 3 Rozhovor s paní Vladislavou	68

Příloha 1 Rozhovor s paní Janou

A: „Dobrý den, děkuji, že jste si na mě udělala čas. Nejprve se Vám představím. Jsem studentkou závěrečného ročníku oboru resocializační pedagogika a mé předchozí studium byla zdravotně sociální práce. Jako téma své závěrečné práce jsem si vybrala pěstounskou péči na přechodnou dobu, kde se zaměřuji na motivaci pěstounů.“

JK: „Dobrý den, v pořádku, jsem stejně doma a pro mě je to zpestření a ráda pomůžu.“

A: „Děkuji. Seznámím Vás tedy s tím, jakým způsobem bude rozhovor probíhat. Potřebuji od Vás, abyste mi vyprávěla Váš příběh o tom, jak jste se stala pěstounkou a jak se to vyvíjelo až do dnešního dne. Rozhovor bude samozřejmě zcela anonymní a budu si ho nahrávat kvůli následnému doslovnému přepisu. Souhlasíte s tím?“

JK: „Ano, souhlasím.“

A: „Dobře. Pokud budete mít zájem, mohu Vám po zpracování rozhovorů zaslat i výsledky výzkumu.“

JK: „Určitě můžete zaslat, ráda se podívám.“

A: „Tak jo, jsme domluvené. Můžeme začít tedy s rozhovorem?“

JK: „Můžeme.“

A: „Tak jo. Poprosím Vás, vyprávějte mi svůj příběh.“

JK: „Já jsem v podstatě původně děti vůbec ale vůbec nechtěla, nakonec mám dvě vlastní děti, už velký a v podstatě všechny moje profese, který jsem kdy vykonávala, byly pečující. Ehm..., začínala jsem jako vyučená servírka s maturitou, pak jsem, pak jsem pokračovala na vojenské kurzu družiny a pak jsem pracovala 13 let ve věznicí v přímém výkonu. Takže jsem vlastně skoro ze stejného oboru jako vy. Takže to máme teda hodně podobný (smích). Potom, když byla reorganizace vězeňství, tak jsem odešla zpátky do armády a potom když byla zase reorganizace armády, tak už mě to tam přestalo bavit a šla jsem si udělat kurz podle toho zákona 108 sociální pracovník s přímou obslužností, kde teda už jsem měla představu, v podstatě už když děti odešly z domova, že bych se ráda ještě o nějaký dítě postarala, ale pořád jsem si nějak nevěřila, že bych to zvládla dělat tu pěstounku, nebo spíš, že bych prošla těma zkouškama, protože jsem byla samoživitelka. Nicméně, když jsem vlastně dodělala ten kurz toho sociálního pracovníka, tak jsem se tam svěřila všem těm lektorkám, že teda mám tuhle touhu, ale že prostě nevěřím, že nemám tu důvěru v sebe a oni na mě, že já určitě na sto procent můžu. Běžte to zkusit. Tak teda jsem to zkusila, šla jsem na OSPOD, ale protože už mi bylo přes 50 let, tak jsem přišla

s tím, že pěstouna na přechodnou dobu, protože už jsem nevěřila tomu, že bych vlastně mohla dotáhnout dítě od 0 vlastně až do 26 let, protože u nás v rodině máme zátěž na rakovinu, a tak prostě kdyby to se mnou šlehlo, tak bych ještě naložila tomu dítěti, protože ten můj odchod by ho mohl zasáhnout. Takže jsem se právě rozhodla na pěstouna na přechodnou dobu. Takže to mě asi vedlo k tomuhle tomu. O pěstounství jsem se vlastně dozvěděla asi před 20 lety v podstatě z nějaký rozhlasový relace. Zaujalo mě to a v té hlavě mně to tak nějak už zůstalo. No a potom, když teda ty děti odešly do světa, tak jsem se pro to odhodlala a teď jsem pěstounkou. A dělám to šestej rok. Co se týče dětí, tak jak jsem přechodná pěstounka, tak moje maximální kapacita jsou maximálně 2 děti, ale myslím si, že pokud by bylo potřeba převzít na nějakou tu dobu i větší dětskou skupinu, tak bychom se tady taky popasovali, protože vím, že dcera tady, když rekonstruovali byt, tak jsem tady měla pěstouny, a ještě dcera bydlela se 3 svejma děčkama a taky jsme to nějak přežili. A to bylo dýl jak rok jo, takže si myslím, že by nebyl žádný problém. Úplně si vzpomínám do dnes, jak jsem šla se žádostí na OSPOD. Tam jsem přišla s tím, že preferuji starší děti, protože z té věznice je člověk zkušenější spíše s těma adolescentama. Hmm, kde teda jsem vlastně působila na jejich oddělení pro mladistvý a tam jsem nabírala zkušenosti. Ta paní z OSPODu byla nadšená a říkala joo hurá, ale pak když zjistili, že chci na přechodnou dobu, tak to už to nadšení tak jako trošku polevilo. Nicméně jsem měla asi štěstí, protože já jsem, dodala jsem papíry a do měsíce jsem nastoupila do přípravného kurzu. Ten probíhal rok a celkem bez problému. S přípravama jsem prošla během toho roku celkem v pohodě, u té přechodný péče je to trošku delší než pro dlouhodobý pěstouny nebo pro osvojitele, ale do toho roku jsme to opravdu zvládli a asi tak dva měsíce po zařazení do evidence jsem měla svoje první děťátko. V podstatě mám každý rok v péči jedno pěstouně a teď mám v péči 5. dítě déle než jeden rok. Nejmladší dítě, co jsem měla, bylo miminko, který mu bylo 5 dní a nejstaršímu dítěti bylo 6 let. Všechny děti k vám hlavně přijdou s nějakou zdravotní zátěží, což je hodně moc spojený s psychikou, protože do měsíce či do dvou se většinou ty ekzémy a problémy podaří z té domácí péče odstranit nebo jako vyloženě eliminovat a vlastně i ty pracovnice z OSPODu, co choděj na kontrolu, vždycky juchaj, jéé to dítě tak úplně rozkvetlo, co my jsme ho viděly naposled, jakože ona opravdu ta péče má něco do sebe v té domácnosti. To dítě má prostě jednu osobu, která se mu fakt pečlivě věnuje a jako já to můžu i porovnat, že jsem měla jedno měsíční miminko, které šlo vlastně z porodního sálu na operační sál a vlastně s kýlou a rodiče ho během té nemoci vlastně vůbec nenavštěvovali, takže bylo jen v péči toho personálu, a to se neumělo ani pomazlit. Protože ho brali furt jen na nějaký vyšetření anebo nějaký úkony, ale jinak ho nikdo nechoval a nikdo ho nemazlil, takže 3 měsíce jsem ho učila, co to je užít si pomazlení, pochování, takže je to ohromně vidět jako rozdíl mezi tím ústavem

a pěstounskou péčí. Už u takhle malého dítěte je to prostě fakt znát. To dítě strádá a neumí se jako to a teď třeba a vidím ji dál, co se předávala do další pěstounské péče a je to takovej strašnej mazel (smích). Užívá si ten dotyk a vždycky se tak strašně bránila a furt ji otravovalo chování a teď se věci změnilo. Takže 3 měsíce to trvalo u toho měsíčního miminka, že to je fajn, že to není nic špatného. No každopádně, prostě kdybych se měla stát pěstounkou na přechodnou dobu, rozhodla bych se znovu stejně, protože mě tahle práce naplňuje. S těma staršíma je to samozřejmě náročnější, ale je vidět, že to má nějaký smysl prostě. Není to prostě jen o tom, že jdu do práce, nějak si to odkroutím a už abych byla venku. Teď vám ještě pro zajímavost povím příběh o svých dětech. Měla jsem asi 4leté pěstouně, který měl sourozence, asi to byl 2 letý sourozenec a byl u přechodný pěstounky, taky tam byl rok a oba byli odebraný kvůli zanedbávání a týrání. Ehm..., nicméně byly v tom prostě nějaký drogy a jiný etnikum. Po tom roce se uvažovalo, že ty chlupci se nebudou vracet k rodině, protože tam se to pořád nesrovnalo, takže šli ještě na rok k další přechodný pěstounce, ale která bydlela v blízkosti ústavu, kam se chlupci měli předávat, takže žili u ní a zvykali si na prostředí, kam pak mají být předaný, teda do toho dětskýho ústavu. Ale nakonec to dopadlo tak dobře, že maminka se vzpamatovala a po těch 3 letech se k ní ty kluci vrátili, takže je to v pohodě a maminka funguje tak, jak má. Ty kluky jsem viděla a můžu říct, že naprosto všechno dohnali, protože ten, který mu byly 4 roky, mi přišel tak na úrovni dvouletýho. Vlastně ho pak dotáhli na tu školní zralost a mohl nastoupit normálně v 6 letech do školy. Takže to je takovej můj veselej příběh. Buď jdou ty děti ode mě do dlouhodobý pěstounský péče anebo do adopce.“

A: „Tak jo, já Vám děkuji za Váš čas a až budu mít výzkum zpracovaný, tak Vám ho zašlu.“

JK: „Taky moc děkuju. Mějte se. Na shledanou.“

Příloha 2 Rozhovor s paní Vendulou

A: „Dobrý den, děkuji, že jste si na mě udělala čas a byla ochotná udělat se mnou rozhovor alespoň touto cestou.“

VB: „Dobrý den, to je jasná věc, nemáte vůbec za co.“

A: „Děkuji. Já Vám nejprve řeknu něco o sobě, abyste měla ponětí, s kým vůbec hovoříte. Mé jméno je tedy Zuzana Procházková a jsem studentkou posledního ročníku oboru Resocializační pedagogika. Před tímto studiem mám vystudovanou zdravotně-sociální práci, což souvisí i s výběrem tématu diplomky, ke které potřebuji Vaše rozhovory... Hlavním cílem diplomové práce je zjištění, co Vás vedlo k tomu stát se pěstounkou na přechodnou dobu. Nemusíte mít strach, všechno, co mi řeknete během rozhovoru je zcela anonymní. Ještě chci upozornit, že rozhovor si budu celý nahrávat z důvodu doslovného přepisu. Souhlasíte s tím?“

VB: „Jo, samozřejmě, s tím jsem i počítala. Není vůbec žádný problém.“

A: „Dobře, děkuji. Tak můžeme začít s vyprávěním Vašeho příběhu?“

VB: „Můžeme.“

A: „Fajn. Zeptám se Vás tedy na otázku. Co Vás vedlo k tomu stát se pěstounkou? Vyprávějte mi svůj příběh od začátku až do konce.“

VB: „No, takže já jsem vlastně v evidenci zařazená pro přechodný pěstouny od května 2014. Dostala jsem se k tomu díky kampani Hledáme rodiče, kterou dělali, ježiš, kdo to dělal, nadace, nějaká nadace (smích), jo, takže první co, úplně první impuls bylo podívat se na billboard, když jsme jeli do Brna. No, takže jsem se začala zajímat, to bylo v září 2012, takže v září 2012 jsem zavolala vlastně na tu infolinku, tam mě, tam mě vyhledali v Brně doprovázející organizace, u který jsem pak byla dalších 7, 6 let. Teď už jsem u jiný a (povzdech) podala jsem si žádost tady u nás na OSPODu, prostě všechny ty markýria jsme od toho ledna 2013 až do toho května 2014 postupně procházeli, pohovory, psychologický testy a tak. Takže já, já vlastně v současné době mám 6. dítě, z toho 4 děti byly miminka, jedno batole, z ústavního zařízení jsem ji brala a poslední holčičku, která je odebraná z rodiny, 6letá, díky bohu je dnes už první den ve školce, takže mám klid. Ale jinak je to katastrofa. OSPOD pracuje s rodinou, respektive matkou už půl roku a nic se tam nevyvíjí. Holčička byla předčasně narozená, a takže má zdravotní problém, výchovný problém, vůbec jako povahově je taková hodně zvláštní, když to tak řeknu. Byli jsme i u psycholožky a myslím si, že kdyby tenhle zásah k odebrání dítěte do přechodné péče jako odlehčení matce byl dřív, tak se dítěti daleko víc pomohlo. Teď už se není, teď už se těžko něco dá spravit. Jinak holčička byla odebrána, protože matka měla nepořádek v bytě, chovala tam

dva psy, dvě kočky, morčata, takže neskutečněj prej zápach, do školky chodila špinavá, smrděla kouřem. Holčička špatně mluví, logopedie tam je a matka s ní pravděpodobně doma ani nepracovala, jenom jednou za 14 dní šla k logopedce, která z toho byla zoufalá, že se nikam neposouvají prej. Zanedbávala zdravotní vyšetření holčičky. Holčička má vadu oka a nosí brýle, brýle však nenosila. Když jsem ji přebírala, brýle byly tak poškrábané, že jsem ji nechala udělat na vlastní náklady nový (povzdech). Nicméně teď ještě budu dotahovat vyšetření na očním, protože se mi zdá, že ty dioptrie, který tam měřili v roce 2019, nebudou v pořádku. Holčička má slabou motoriku, pohybově je taky taková ztuhlá, asi z toho, jak byla hodně doma. V 1 plus 1 nebyl ani prostor pro nějaký ty dětský aktivity. Je to prostě smutnej příběh. Myslím si, že tam byl pozdě zásah toho OSPODu. Jako asi takhle to řeknu, nemaj se na co vymlouvat, jestli to, jestli to shodil soud jakoby ze stolu. Matka se alespoň trochu nějak stará, takže uctívaj, že lepší špatná matka než žádná. Já se zabývám i legislativou a jsem členka profesního sdružení přechodných pěstounů, jsou to externí poradci paní poslankyně Šafránkové, lídrů pro sociální politiku, takže ta sem jezdí, normálně si tykáme a známe se fakt delší dobu, takže mám poměrně velký postřehy z té praxe a měli by je mít i politici, aby vůbec měli nějakou představu o tom, jak to funguje. Protože ono je všechno fakt hezký, když se na to člověk dívá, dívá jako by z povzdálí, že přechodný pěstoun je vlastně ten, co vozí kočárek s růžovým miminkem, který krásně papá a spinká, ale tak to bohužel není. Spousta kolegů rychle z týchletý naivity po přípravách prožřela. A spousta jich taky i skončila. Jedno dvě děti a končí. Poslední dobou už jen kvůli penězům, protože úhrada potřeb pro dítě nestačí, já to sama vidím nejen třeba tady na té holčině, protože to je komplet koupit nebo sehnat komplet celý oblečení. My sice máme sklady pro pěstounata, já sama jeden vedu, ale že to máme od dárců, díky bohu za ně, ale jinak prostě některý věci se musí koupit úplně nový. Je to nákladný, je to opravdu velmi nákladný a není tady, to je jedna věc, není tady taková ta podpora, já třeba momentálně u tohohle toho, protože většinou, většinou jsem měla děti z Brna, jako z magistrátu Brno. Tak tam jsme spolupracovali se sociálními pracovníci celkem jako v pohodě, většinou měly jeden cíl, tam to bylo okey, tady bohužel je to jakoby oblastní OSPOD a ten, i když je člověk jen na začátku, slibovali, jak nám pomůžou se školkou a tohleto, tak ve finále prostě po převzetí, jakmile měli papír v ruce, že holka už je umístěná u mě, tak přestali jakoby trošku fungovat a všechno řešit. Jako já chápu ty OSPODy, že ani nemaj víc, jako nemaj možnost jaksi zasahovat, protože v té novele zákona, jako občanskýho zákoníku k tomu prvnímu lednu 2014 vlastně došlo k posílení rodičovských práv na úkor práv dětí, protože práva dětí jsou pouze v mezinárodní Úmluvě a defacto mi tady v zákonný podobě nemáme přesně daný v metodikách co je právo, nebo není právo dítěte. Ale nad tím se tady nebudu rozčilovat, ještě jsem Vám neřekla o svých dětech.

Děti, který jsem měla v pěstounské péči, jdou většinou do adopce, já jsem měla (ach), první dítě jsem měla rok a třičtvrtě, byl to romský chlapeček, maminka samozřejmě drogově závislá, nicméně se podařilo díky spolupráci právě s OSPODem vrátit ho do širší rodiny k tetě, takže tam to funguje. Další dvě, dvě dětičky šly do adopce, mají osmej měsíc vlastně, ty jsem měla od narození. Pak ta holčička vlastně v roce a půl ta putovala taky do příbuzenský pěstounský péče k dědečkovi, museli jsme za to teda hodně kopat, takže mezitím byla u mě rok a půl, mezitím se nám vystřídali dvakrát pracovnice na OSPODu, takže tam byla zase nečinnost, teda abych to upřesnila tak úplně velká nečinnost, defacto nic, ta pracovnice dítě neviděla a nic až teď vlastně, pak jsem měla ještě miminko a to mi odešlo taky do adopce, ale až někdy v osmi měsících, protože to bylo přes prázdniny a přes prázdniny krajský OSPOD, jak je o něm známý, má dovolené, takže nemohli se sejít, aby vybrali náhradní adoptivní rodiče. To jen abyste věděla, jaký je v týhle republice systém, pokud to nemáte daný pěkně zákonem a s penalizací, tak člověk z vlastní vůle neudělá nic, aby něco nepokazil. Nemám k tomu už dál co říct.“

VB: „Ještě něco Vás zajímá ohledně mého příběhu? Klidně se zeptejte na cokoliv.“

A: „Děkuji. Co bylo tedy tím hlavním motivačním činitelem k tomu stát se pěstounkou?“

VB: „To Vám řeknu naprosto přesně. Pomáhat dětem, pomáhat hlavně těm malinkejm dětem (zaváhání), aby prostě si zažily klidnej, dětskej život, joo. Ty miminka samozřejmě potřebujou něco jinýho než batolata a než ty starší děti a upřímně jako po těch zkušenostech za těch sedm let si myslím, že starší děti do přechodné pěstounské péče, by se měly dávat jenom v ojedinělých případech, kdy ta matka jde třeba do vězení. Prostě na kratší dobu, nebo když je matka nemocná. Tyhle ty děti už prostě potřebujou kolektiv. Říkám je to specifický, ale já tady u té holčičky, kterou teď mám, vidím, že prostě já ji nemůžu nabídnout jakoby kolektiv dětí. Tady v okolí jsou lidi, který maj věkově třeba stejný vnoučata, ale bohužel jezdí jen na víkendy nebo hrozně málo. A jí strašně to chybělo, já jsem žádala OSPOD, aby prostě tu školku. Dělali jsme to teda všechno distančně, já chápu jako, byl covid, ale od toho 10. května už mohla chodit normálně do školky. Já jsem si to všechno musela zase vyběhat a vyprosit úplně sama. Protože ty školky jsou nabouchaný. A přece maj ze zákona nebo jakoby z nějaký vyhlášky mít jedno volný místo pro tyto děti, ale bohužel to tak vůbec opět nefunguje. Paní ředitelka mi teda vyšla vstříc, strašně příjemná a ochotná, ale říkám, abych ještě dovážela dítě prostě někam jinam. Já už třeba ani neřídím jo, s dítětem si za volant prostě nesednu, protože na těch silnicích je to takový, jaký to je, a já mám prostě už strach, jo a hlavně mám zodpovědnost za to dítě, takže se bojím, ale jinak mě vozí teda manžel. Takže jak říkám, ta představa byla ze začátku trošku jiná, ale prostě člověk se tak nějak srovná, musí být trošku flexibilní, kreativní, a hlavně se

nesmí nechat dát. Pěstouni prostě musej zvládat daleko víc věcí, než si člověk myslí, že přechodný pěstoun nebo celkově pěstoun, joo, že to není jenom čistě náhradní rodič, ale něco mnohem víc. A já říkám, já dělám sociální práci, dělám administrativu, já dělám prostě s rodinou, komunikuju, že jo, takže to není vůbec jednoduchý.“

A: „Tak já Vám děkuji za Váš příběh a Váš čas, a ještě se Vás zeptám. Budete mít zájem třeba o zaslání výsledků výzkumu?“

VB: „Jojooo, já dávám takhle rozhovory asi posledních 5 let do závěrečných prací a čtu si i jejich výsledky, takže mi to určitě potom zašlete, ráda si to přečtu. Takže já Vám pošlu mail, a když budete tak hodná, vzpomeňte si na mě a určitě mi výsledky zašlete.“

A: „Tak jo, určitě zašlu. Tak moc děkuju a mějte se krásně. Na shledanou.“

Příloha 3 Rozhovor s paní Vladislavou

A: „Dobrý den, moc Vám děkuji za Váš čas. Já se Vám nejprve představím a seznámím Vás s průběhem rozhovoru. Jsem studentkou posledního ročníku resocializační pedagogiky a píši diplomovou práci na tematiku pěstounské péče. Abych práci mohla dokončit, potřebuji udělat rozhovory s pěstounkami na přechodnou dobu, tedy i s vámi. Nemusíte mít strach, rozhovor je zcela anonymní.“

VJ: „Dobrý den, ano.“

A: „Než začneme, musím Vás ještě upozornit, že rozhovor bude nahráván na diktafon kvůli následnému přepisu. Souhlasíte s tím?“

VJ: „Ano, souhlasím, nemám s tím žádný problém.“

A: „Dobře, děkuji. Tak můžeme začít se samotným rozhovorem. Mě od Vás zajímá Váš příběh pěstounství na přechodnou dobu, především, jak jste se stala pěstounkou. Můžete vyprávět.“

VJ: „Se mnou je to, já říkám, že bych mohla napsat knihu, jo, protože já, když jsem půl roku s dcerou, tak jsem se dozvěděla, že jsem sama adoptovaná a vlastně mi dlouho trvalo se s tím nějak srovnat a řeším to celou dobu od té doby samozřejmě, a děti mě zajímaly od malinka, já mám púrazovou epilepsii a dětskou mozkovou obrnu od malinka a jezdila jsem do lázní. Konkrétně do Teplic, což je v severních Čechách a tam se na procházky chodí kolem takovýho ústavu, na ty procházky a mě už to vlastně přitahovalo tehdy. Jednak jsem sestřičkám chodila pomáhat s těma mrňavejma školkovějma dětma, protože mi jich bylo líto. Oni je vždycky večer uložili do postýlek a už tam vlastně nikdo u nich nebyl, takže to bylo moje první nějaký setkání s takovým nějakým setkáním, kdy ty malý děti nemůžou chodit, neuměj chodit nebo choděj o berličkách a jsou furt v postýlce, než usnou. Tak jsem jim chodila alespoň číst pohádky. A tohle téma, jako děti, mě přitahovaly vždycky. Já jsem nemohla studovat zdravku, právě kvůli tý obrně, takže jsem samostatná, soběstačná, ale ta jemná motorika pravý ruky je prostě, knoflík nezapnu a takový ty věci to nemůžu. Takže jsem věděla, že handicap, se k tý práci nehodí. A na pedák jít taky nešlo, protože jsem nehrála na hudební nástroj, a tak jsem studovala nejdřív knihkupeckou školu, pracovala jsem v knihkupectví taky s dětma a pak asi po roce práce jsem si podala přihlášku na evropskou na vyšší odbornou školu obor sociální pedagogika, což mám taky vystudovaný. Takže mě jako ten obor furt nějakým způsobem přitahoval, chodili jsme na praxe různý, nejvíc se mi líbilo v Jedličkárně kolem dětí jako osobnímu asistentovi. Ale mezi studiem jsem otěhotněla. Mám v současné době 3 děti, dvě dospělé slečny a pubertálního synka. Když ten právě odrůstal, tak jsem si právě říkala, že bych se chtěla věnovat něčemu jinému než

už těm knížkám a říkala jsem, že další dítě bychom ještě chtěli, ale manžel je starší a už si na to netroufl. No a hodně se kolem nás mluvilo o adopci a pěstounství a přišli jsme na to, že nejlepší varianta pro nás a pro naši rodinu je péče na přechodnou dobu, kdy víme, že můžeme pomoc několika dětem, ale v případě, že naši starší rodiče budou potřebovat péči nebo manžel se na to nebude cejtit nebo se něco stane, tak abychom žádnému dítěti neublížili tím, že už se o něj nebudeme moc starat. Takže v tomhle je ta přechodka fakt lepší, že pečujete o jedno, dvě děti na nějakou dobu a pak můžete říct, můžu pokračovat a ráda pomůžu někomu dalšímu anebo už to prostě nejde. Jsme právě říkali, že do dlouhodobý se už pouštět nebudeme. Co pak dělat s pubertálním dítětem dalších dvacet let. A asi tím, že jsem adoptovaná a procházeli jsme těma přípravama všema a člověk o tom nějak přemejšlí, tak jsem říkala, že já jsem měla ten dar v rodině, v kojeneckém ústavu jsem nebyla ani minutu, tak jsem si říkala, že jako opravdu chcem těm dětem do začátku dát, co můžeme. Aby co nejmíň těch dětí vyrůstalo v kolektivní kojenecké péči, aby dostaly tu lásku a péči. Takže to byla naše motivace, že máme chuť a sílu a chceme pomáhat těm dětičkám, aby nemusely bejt v kojeneckém ústavu. Momentálně bydlíme v paneláku 3 plus 1, máme tady jednu starší dceru a synka. Teď po dlouhý době dostali každý svůj pokoj, takže to bylo asi 7. mimino. Ještě tady bydlela chvíli starší dcera s miminem a vlastně máme kategorii od těch malých dětí po ty větší, ale ty prakticky nemáme kam umístit. Takže momentálně jako. A teď už osmý týden čekám jak telefonní pohotovost, kdy bude nějaký miminko, precek, drobek, který by potřeboval naši péči. Je to takový trochu sporný, člověk se jako těší, že bude mít o koho pečovat a komu bude moct dát tu pozornost a péči. A vždycky když se jako dostanu do situace, kdy jako čekám na ten telefon, kdy někdo zazvoní, tak si říkám ráda bych zas nějakému miminku pomohla, ale na druhou stranu si člověk říká, ale to znamená, že to je zas další dítě, který potřebuje to pomoc, že se to ve mně pere. Že vlastně v uvozovkách to člověk přivolává. Ne, že bych přála těm dětem, aby byly odebrány z rodiny nebo se narodily a neměly tu maminku vlastní, ale spíš se snažím vžít s tou situací, když takhle čekám na telefon, že ty dětičky, který tu péči budou potřebovat, „budou i bez toho, aniž bych si to já přála“. Jo, že akorát jim nemůžu pomoc. Ale stejně pokaždý, když čekám na ten telefon, tak mě napadá, že mám vlastně dost divný přání. Takový to, už aby to dítě tady bylo. My jsme momentálně 3 měsíce po předání dítěte, takže je to pro nás dlouhý. No..., jinak zatím jsme měli v péči teda dvě děti, já to dělám vlastně necelý dva roky, takže jsme měli dvě děti v péči a obě dvě jsme přebírali z porodnice a předávali do osvojení. V prvním případě jsme byli zřídka v kontaktu s původní rodinou, jen s jednou příbuznou maminky, která měla dětátko vidět a bylo to domluvený přes OSPOD a úřady a měli jsme i termín setkání, ale protože to bylo loni na jaře a všechno se zavřelo a oni by jeli tuším z Moravy, z daleka, takže se nakonec to setkání bohužel

neuskutečnilo. Právě z důvodu té epidemie jsme to museli zrušit. A už k tomu bohužel nikdy nedošlo. Osvojitelé se o to budou ale pokoušet taky, aby teda to setkání s dítětem proběhlo. A u toho druhého dítěte jsem se s maminkou setkala akorát u soudního jednání, byla už tehdy pevně přesvědčená, že se o dítě už jako starat nechce, nebo nemůže, ty důvody přesně neznám. A snažím se jim to nezazlívat, nikdy nevíme jako, co za tím je. Tak jsme čekali asi jen 10 minut na chodbě, ale mně ta doba přišla strašně dlouhá, paní soudkyně nás pak pozvala do té jednací síně a já se jen zeptala, jestli chce o děťátku něco vědět. A maminka říkala, že radši snad ani ne. Byl to pro mě hodně zvláštní pocit, protože jsem předem nevěděla, že se tam potkáme. Ani ta sociální pracovnice netušila, že maminka je předvolaná taky. Takže paní soudkyně to zkoušela, jestli si to přece jen ještě nerozmyslí, než mi svěří dítě do pěstounské péče na přechodnou dobu. Tak to zkoušeli a byl to fakt takovej zvláštní pocit, mně ji vlastně bylo v tu chvíli strašně líto. Jo, že jsem si říkala, tak jako ten člověk se pro něco rozhodne, to rozhodnutí není evidentně vůbec jednoduchý pro nikoho a pak, když se rozhodne, musí to v té porodnici nebo na tom OSPODu nahlásit, do 6 týdnů po porodu to musí potvrdit u soudu, že opravdu její rozhodnutí trvá, a pak vlastně byla dvakrát u soudu. Jednou, co vím, tak to bylo bez nás a chtěli po ní výživný na to dítě a to nevím, jak dopadlo a pak tam byla s náma. Říkala jsem si, že je to takový docela nechci říct týrání té maminky, ale je to takovej nápor psychické, že vlastně se to jako táhne daleko dýl, aby si tu situaci mohla uzavřít. A myslím si, že si to stejně nese každá ta maminka v sobě celý život. Stejně si vzpomene vždy na chvíli narození toho dítěte a jiný okamžiky. A myslím si, že to není vůbec jednoduchý, že vlastně v tu chvíli, co jsme se viděli, jsem víc myslela na to, že mně je jí líto a, jo, co asi tak prožívá. Ve finále jsem byla strašně ráda, že malá nemusela jít se mnou k tomu soudu a mohl jí hlídat manžel, protože si myslím, že by to pro tu biologickou matku byla ještě větší rána. Nevím, jak by jí asi bylo. No jinak jsem podávala žádost na OSPOD je to 3 roky a ten rok trvalo vlastně vyřízení té žádosti. Všechny ty školení a návštěvy sociálních pracovníků a psychologický vyšetření, a to vlastně trvalo rok. Někdo říká, že to je dlouhý, někdo říká, že vlastně není. Tam byla nejdelší prodleva mezi tím, když jsme podali tu žádost, OSPOD to zpracoval a poslal na magistrát a vlastně, než se dala dohromady ta skupina těch uchazečů o to školení. Takže to trvalo někdy od konce září do února, pak jsme začali v březnu se školením a mohli si vzít miminko do své péče začátkem srpna.“

A: „Dobře, děkuji moc za ochotu a za Váš čas. Pokud budete mít zájem, mohu Vám po zpracování výsledků výzkumu výsledky zaslat.“

VJ: „Určitě, budu moc ráda a nemáte zač. Na shledanou.“

A: „Děkuji moc. Na shledanou.“